

**TÜRKÇE ARAPÇA İSM-İ MEVSÛL, İZÂFET, SIFAT, HÂL VE BİLEŞİK
CÜMLELERİN KARŞITSAL ÇÖZÜMLEMESİ**

Gülten Melek Çelik

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ARAP DİL EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK, 2015

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gülten Melek
Soyadı : Çelik
Bölümü : Arapça Öğretmenliği
İmza :
Teslim tarihi :01.2015

TEZİN

Türkçe Adı : Türkçe Arapça İsm-İ Mevsûl, İzâfet, Sıfat, Hâl ve Bileşik Cümlelerinin Karşıtsal Çözümlemesi

İngilizce Adı : The Constrastive Analysis Of Some Grammer Subjects And Compound Sententes İn Arabic and Turkish

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Gülten Melek ÇELİK

İmza:

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca deneyim, bilgi ve ilgisini büyük bir hoőgörüyle sunan değerli hocam ve danıőmanım sayın Prof. Dr. Musa YILDIZ'a teőekkürü bir borç bilirim.

Çalıőmamın özellikle teknik iőleriyle ilgili yardımlarını esirgemeyen meslektaőım Sayın Ömer DAĞHAN'a ve beni sabırla destekleyen sevgili aileme teőekkürlerimi sunarım.

Gülten Melek ÇELİK

Ankara - 2015

TÜRKÇE ARAPÇA İSM-İ MEVSÛL, İZÂFET, SIFAT, HÂL ve BİLEŞİK
CÜMLELERİNİN KARŞITSAL ÇÖZÜMLEMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Gülten Melek Çelik
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2015

ÖZ

Bu çalışma, karşıtsal çözümlemenin güçlü görüşü olan ana dilde olmayan, hedef dilde olan farklı özelliklerin öğrenimi güçleştirebileceği varsayımından hareketle ism-i mevsûl, izâfet, sıfat ve hâl konuları ve bunların bileşik cümleleri Türkçe – Arapça olarak ele alınmıştır. Araştırma tarama modelinde bir inceleme çalışmasıdır. Yapılan karşıtsal çözümlenmeler sonucunda ana dil Türkçe, hedef dil Arapçada benzerlikler ve farklılıklar belirlenip özellikle Arapça öğreniminde, öğrencilerin karşılaşma olasılığı yüksek güçlükler tespit edilip, bu sorunların çözümüne yardımcı olabilecek önerilerde bulunulmuştur.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler : Karşıtsal çözümleme, güçlü görüş, bileşik cümle, ana dil, hedef dil.
Sayfa Adedi : 94
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Musa Yıldız

THE CONTRASTIVE ANALYSIS OF SOME GRAMMER SUBJECTS and
COMPOUND SENTENCES IN ARABIC and TURKISH
(M.A Thesis)

Gülten Melek ÇELİK
GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
January, 2015

ABSTRACT

This study aims to analyse some gramatical subjects and compound sentences in a contrastive (Arabic- Turkish) study based on the thesis that some different properties of mother language which doesn't exist in the target language may complicate the learning of the target language. The research is the invetigational study in screening model. With this contrastive analysis we identified the differences and similarities between Turkish as mother language and Arabic as target language and we determenined the diffuculties which are commonly faced by the learners of Arabic. Furthermore, we proposed that some sollutions which we think will help solving these diffuculties.

Science Code :

Key Words : Compaund sentences, contrastive analysis, difuculties

Page Number : 94

Supervisor : Prof. Dr. Musa YILDIZ

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sayıtlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
YÖNTEM.....	5
2.1. Aratırmanın Modeli	5
2.2. Evren ve Örneklem.....	5
2.3. Verilerin Toplanma Teknikleri	5
2.4. Verilerin Analizi	5
TÜRKÇE VE ARAPÇA’NIN YAPISAL KARŞILAŞTIRILMASI	7
3.1.Türkçe ve Arapça Dillerinin Genel Karşılaştırılması	7
3.2. Türkçede Bileşik Cümle	8
3.3. Arapçada Bileşik / Mürekkebe Cümle	10
3.4. Türkçe Arapça Karşıtsal Çözümlemede Bileşik Cümle	11
3.4.1. Sıfat-Fiiller ve ‘Ki’li Birleşik Cümleler.....	12
3.4.2. İsm-i Mevsûl / الاسم الموصول ve Sıla Cümlesi	15
3.4.3. Sıla Cümlesi	21
3.4.4. Türkçe ve Arapça Sıfat - Fiil ve Sıla Cümlesinin Karşıtsal Çözümlemesi	26
3.4.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu, Arapçada İsm-i Mevsûl ve Sıla Cümlesi Öğreniminde Karşılaşılması Olası Güçlükler	30
3.4.6. Karşılaşılması Olası Güçlüklere Çözüm Önerileri	31
3.5. İsim Tamlaması	33
3.5.1. Türkçe’de İsim Tamlaması	33
3.5.2. Arapça İsim Tamlaması (الإضافة).....	39
3.5.3. Muzâfun İleyh Olan Cümle.....	49

3.5.4. Türkçe ve Arapça İsim Tamlaması ve Muzâfun İleyh Cümlesinin Karşıtsal Çözümlemesi	55
3.5.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu Arapça Öğretiminde İzâfet ve Muzâfun İleyh Cümlesinde Karşılaşılması Olası Güçlükler	57
3.5.6. Karşılaşılması Olası Öğrenme Güçlüklerine Çözüm Önerileri.....	59
3.6. Sıfat Tamlaması	60
3.6.1. Türkçede Sıfat Tamlaması	60
3.6.2. Arapçada Sıfat Tamlaması الصِّفَةُ / النَّعْتُ.....	62
3.6.3. Sıfat Cümlesi.....	66
3.6.4. Sıfat ve Sıfat Cümlesinin Arapça ve Türkçe Karşıtsal Çözümlemesi	69
3.6.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu Arapça Öğreniminde Sıfat ve Sıfat Cümlesinde Karşılaşılması Olası Güçlükler	72
3.6.6. Karşılaşılabilir Güçlüklere Çözüm Önerileri	73
3.7. Hâl.....	74
3.7.1. Türkçede Hâl (Durum) Zarfı	74
3.7.2. Arapçada Hâl (الحال).....	76
3.7.3. Hâl Cümlesi	80
3.7.4. Hâl ve Hâl Cümlesinin Türkçe – Arapça Karşıtsal Çözümlemesi	82
3.7.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu Arapça Öğreniminde Hâl ve Hâl Cümlesi Öğreniminde Karşılaşılması Olası Güçlükler	84
3.7.6. Karşılaşılması Olası Güçlüklere Çözüm Önerileri	85
SONUÇ.....	86
SÛRE VE OLANAKLAR	88
KAYNAKLAR	89
ÖZGEÇMİŞ.....	91

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Hâs İsm-İ Mevsûller Ve Kullanım Yerleri.....	15
Tablo 2: Müşterek İsm-İ Mevsûller Kullanımı.....	15

BÖLÜM I

GİRİŞ

Toplumsal hayatın temel ihtiyaçlarından biri olan iletişim, ancak dil sayesinde tarihsel oluşumunu gerçekleştirmiştir. Eski dünya medeniyetleri, sosyal varlık olan dilin birbirlerine etkileşim sağlamasıyla, modern insana köklü ve zengin evrensel miras bırakabilmişlerdir. Canlı bir varlık olan dilin tarihsel, kültürel evrimi ve insanların kendi dilleri üzerinde ortak, belli dil kuralları ve prensipler belirlemeleri uzun yüzyıllara yayılmıştır. Diller arasında etkileşim günümüzde de ileri teknolojilerin varlığıyla da devam etmektedir.

Ergin'e göre (2011, s. 9) "dile genel olarak bakıldığında dilin birinci yönü konuşma, ikinci yönü yazı olmak üzere iki yönlü olduğu görülür". Dilin konuşma tarafı doğaldır, dilbilgisi kuralları önemsizmeden aktarımlar yapılmaya müsaittir. Konuşmada önemli olan, anlatılmak istenilen olduğundan, dil kaideleri yerine daha çok vurgulardan, ses tonlamalarından, jest ve mimiklerden yararlanır. Dilin yazı tarafı ise bir kaide, prensip toplamıdır. Burada konuşma dilinde olan kendiliğinden, müdahalesiz bir iletişim, bir ifade söz konusu değildir. Düşünceleri, fikirleri yazıya dökmek için dilin yapısına uygun şekilde anlamlı sözdizimleri kurmak gereklidir. Kelimeler cümle içerisine rastgele olarak değil, konumlarına, söz dizim kurallarına göre yerleştirilirler. Yazı dili, görülen, okunan herhangi bir cümlenin farklı şekillerde kullanılabilmesini göstermesi bakımından da önemlidir. Bu çalışmada dilin yazı yüzü olan dilbilgisi / nahiv konusu temel alınmıştır. Çalışmada Türkçe ve Arapça dillerinin bazı dilbilgisi konuları ve onların cümle yapıları olan bileşik cümle yapıları incelenmiştir. Konuyu ele alma yöntemi olarak karşıtsal çözümleme benimsenmiştir. Çalışmanın amacı, belirlenen konuların Türkçe ve Arapça bileşik cümlelerin benzerlik ve farklılıklarını tespit etmeye çalışmak, hedef dil Arapça öğreniminde ele alınan konularda olası güçlükleri belirlemek, bu zorlukları giderme önerilerinde bulunmak ve belirli iki dilde karşılaştırmalı dil öğrenimine katkı sunmaktır. İncelemin, ayrıca hedef dil Arapça bir parça okurken, bazen yapılan yanlış ya da hatalı çevirilerin cümledeki kelimeyi veya kelimeleri doğru tahlil edememekten kaynaklandığını ve Arap gramerinin daha ileri seviyede bilinmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Uygulama tekniği olarak karşıtsal çözümlenimin seçilmesinin amacı, ana dili Türkçe, hedef dil Arapça öğrenenler için dilbilgisi çalışması yapılırken bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni ikinci dil ediniminde, ana dilden aktarımlar olduğundan bunu olumlu yöne kanalize etmek için bu yöntemin araştırmada kullanılması gerekliliğindedir. Karşıtsal dilbilim dalı benzer olan değil farklı dil ailelerine mensup diller arasında karşılaştırma yapan uygulamalı dilbilimdir. Türkçe; Ural Altay Arapça ise Sami-Hamî dil ailelerinden geldiklerinden bu çalışma için doğru bir yöntem olmaktadır. Karşıtsal dilbilim diller arasındaki benzerliklerden daha çok farklılıkları bulma üzerine kurulan bir inceleme ve uygulama sistemidir (İşler, 2002, s. 125). Terkipler ve cümle kuruluğu bakımından Arapça, Türkçeden oldukça farklı olduğundan, bu farklılıkların farkındalığı ve bileşik cümlelerin Türkçe karşılıkları ile birlikte anlaşılması önemlidir. Arapça- Türkçe arasında yapılan metodolojik karşılaştırmalar hem tercüme hem de öğrenim ve öğretim alanında yaşanan problemlere çözüm üretebilecek bir nitelik kazanabilir (Doğan, 2013, s. 21). Bu anlayış doğrultusunda bazı dilbilgisi konuları ve onların bileşik cümlelerini cümlelerini, Türkçe ve Arapça karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda iki dil arasında aktarımlar önceleri anlaşılması kapalı veya zor görünen konular daha açık, anlaşılabilir ve kavranabilir bir duruma getirebilir. Ayrıca Türkçe yapı olarak basit cümleler kurma temelinde iken Arapça tam tersi mürekkep yani bileşik cümlelere dayanmaktadır. Bileşik cümle, temel cümleye anlam bütünlüğü sağlayan yan cümleler olduğundan bu yönden de çalışma, Arapça metinlerde bileşik cümleleri tanıma, cümledeki konumu bulabilme hatta cümle tercümesinde yardımcı olmaya çalışmaktadır. Bileşik cümle yapısı Arapçada çok geniş olduğundan çalışmanın selâmeti için dört konuyla; ismi mevsûl, izafe, sıfat, hal ve bu konuların sıla cümlesi, sıfat cümlesi, hâl cümlesi, mudâfun ileyh cümleleriyle sınırlandırılmış olup, Türkçe eşdeğer dilbilgisi konularıyla karşılaştırmaya gidilmiştir. Çalışmanın birinci bölümü, Türkçe ve Arapçanın yapısal karşılaştırılması ve iki dilde ayrı ayrı bileşik cümlelerin özellikleri, diğer bölümü ise her konuyu kendi içinde Türkçe ve Arapça ayrı ayrı inceleyip, benzerlik ve farklılık karşılaştırılması yapıp, benzeşmeyen yönlerin ikinci dil edinim sürecinde güçlükler olarak belirlenip, bunlarla ilgili çözüm önerileri üzerine kurulmuştur.

Anlatımlarda özellikle Arapçada, örnek cümlelerin basit tutulmasının sebebi, konunun kolay anlaşılmasının arzusundandır. Örnek ve alıştırma cümlelerin seçimleri, çeşitli dilbilgisi kitaplarından temin edilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Ülkemizde Arapça diline son yıllarda artan yoğun talep vardır. Bunun da etkisiyle kitapçılarda Arapça dilbilgisine yönelik kitapların sayıları artmaktadır. Ancak yazılan eserler klasik tarzda olup yeni dil yöntemlerine göre hazırlanan materyaller çok sınırlıdır. Ayrıca yabancı dil öğretimine bakış genellikle “ders” olarak görüldüğünden üzerinde çok ciddi çalışmalar gerçekleştirilememiştir.

Bu olumsuz nedenlerin etkisiyle çalışmanın iskeletini oluşturan karşıtsal çözümlemeli dilbilgisi çalışmaları ülkemizde üniversitelerdeki akademisyenlerin özverili çalışmalarıyla son on yılda tanındığından yeni bir alan olarak bilinir. Bu açıdan da yapılan karşıtsal çözümlemeli dilbilgisel çalışma, alanda yapılan destek çalışması olarak görülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma karşıtsal çözümlemeden hareketle ana dili Türkçe olan öğrencilerin hedef dil Arapçanın dilbilgisini öğrenirken karşılaşılabilecekleri olası güçlüklerden bir bölümünün bu iki dil arasında özellikle yapısal, kısmen de işlevsel farklılıklardan kaynaklandığı ve bu benzeşmeyen yönlerin ikinci dil öğreniminde birer güçlük olarak önceden görülüp bu durumun nasıl olumsuz aktarımdan olumlu aktarıma dönüşebileceği amacını taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmaya dilbilim içinde bir üst kavram oluşturan karşılaştırmalı çözümleme metotunun konu anlatımlarında sistemli olarak sürekli kullanması alan yeniliklerinden biri olma özelliği kazandırmaktadır. Çalışma, ikinci dil Arapçanın edinimi sırasında hem dili öğrenenlerin ve öğretenlerin ana dil Türkçeyide dilbilgisi bakımından vâkıf olmaları gerekliliğini hissettirmektedir.

İncelemenin bir diğer önemi karşıtsal çözümleme ve çözüm önerileri dışında ikinci dilin cümle kurma mantığını kazandırma ve okunan bir metindeki kelimelerin cümledeki yerini ve görevini anlayarak doğru çeviri yapabilmelerine katkıda bulunabilir.

1.4. Sayılılar

Araştırmada ana dili Türkçe olan öğrencilerin hedef dil Arapçayı öğrenirken karşılaşılan problemlerin büyük bir bölümünün iki dil arasında yapı, işlev ve kısmen anlam farklılıklarından kaynaklandığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

İnceleme, Arapça nahivinden ism-i mevsul, izâfet, sıfat tamlaması, hâl ve bunların bileşik cümlelerinin Türkçe karşılıklarıyla sınırlı tutulmuştur.

Araştırmada Arapça ve Türkçe dilbilgisi kitaplarından örneklemelelerde genellikle bu kaynaklardan ve kendi örneklerimden de temin edilmiştir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Yabancı dilin dilbilgisi öğretiminde, öğrenci biliçli ya da bilinçsiz olarak ana diliyle karşılaştırma içindedir. Kendi öz dilinde bulunan birçok dilbilgisi yapısı ikinci dilinde ya bulunmamakta veya bütünüyle örtüşmemektedir. Bu dilsel yapıdaki farklılıklar hedef dilin edinilmesini etkilediği göz önüne alındığında bu dilsel yapılardaki benzeşmeyen özellikler ana dilden yapılan aktarmaları sistemli olarak yönlendirmek ancak karşıtsal çözümleme analizleriyle mümkün olacağından bu çalışmada karşıtsal çözümleme yöntem olarak belirlenmiştir.

2.1. Aratırmanın Modeli

Araştırma Türkçe – Arapça karşıtsal çözümlemeli dilbilgisi üzerinde temellendiğinden çalışmanın modeli olarak tarama modeli belirlenmiştir. Bu inceleme çalışması alan literatürünün taranması sonucunda şekillenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Arapça dilbilgisindeki ism-i mevsul, izâfet, sıfat, hâl ve bunların bileşik cümleleriyle beraber, bunların Türkçe dilbilgisindeki karşılıkları olup, örneklemini ise çeşitli Türkçe ve Arapça dilbilgisi kitapları ve bazı internet siteleri oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanma Teknikleri

Araştırmanın verileri örneklem olarak iki dilde seçilen dilbilgisi kitapların taranmasıyla elde edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Toplanan verilerin araştırma problemine çözüm önerileri getirmesini sağlayacak şekilde belirtilen temalar doğrultusunda ele alınıp, işlenerek çözümlenmesi, yorumlar ve

örneklemelerde bulunulup değerlendirmeler yapılması sonucu veri analiz sonuçlarına ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

TÜRKÇE VE ARAPÇA'NIN YAPISAL KARŞILAŞTIRILMASI

Genel cümle yapısını ve bileşik cümleyi ana dil Türkçe ve ikinci dil Arapça yapısını anlayabilmek için ilk olarak bağlı oldukları dil ailelerini karşılaştırmasını yaparak temel benzerlik ve farklılıkların altını çizmek konunun idrakini anlamak için önemi büyüktür.

Yapılan bütün çalışma Türkçe ve Arapça dillerinin kendilerine has prensipleri üzerinde temellenmektedir. Çalışmanın her satırında bu durum kendini hissettirmektedir.

3.1.Türkçe ve Arapça Dillerinin Genel Karşılaştırılması

Yeryüzünde diller biçim, yapı, ses ve sözdizimi açılarından birbirleriyle etkileşimleri incelendiğinde büyük gruplara ayrılmış dil aileleri görülür. İncenen çalışma, Türkçe ve Arapça dilleri üzerinde döndüğünden bu dillerin bağlı oldukları dil ailelerinin özellikleri karşılaştırmalı olarak bahsedilecektir.

Türkçe, adını iki dağ silsilesinden alan Ural- Altay dil ailesine mensuptur. Kendisine en yakın dilin Moğolca olduğu bilinir. Ural- Altay dil ailesinin coğrafyası, Doğu Asya'dan kuzey Avrupa'yı içine almaktadır (Aksan, 2009, s. 102-109). Bu dil ailesindeki diller:

- a) Fin-Uygur
- b) Türk-Tatar
- c) Samoyed
- d) Moğol-Mançu
- e) Tunguz
- f) Karadeniz-Hazar

Bu dillerin genel özellikleri:

- a) Bağlantılı dillerdendir. Aksan (2009, 114)'e göre “çekimli sözcük türetme, soneklerle sağlanır”.
- b) Yapı yönüyle eklemeli dillerdir.

- c) Ön ekleri yoktur.
- d) Ünlü uyumu vardır.
- e) Ünlüler bakımından çok zengindir.
- f) Kelime türetme ve çekim son eklerle yapılırken köklerde değişme olmaz.
- g) Dilbilimsel yönden cinsiyet farkı yoktur.

Arapça, Hami-Sami dil ailesine mensuptur. Bu dil ailesinin coğrafyası Güneybatı Asya'yı, Orta Doğu'yu ve Kuzey Afrika'yı kapsamaktadır. Ancak bu dil ailesinin çoğu, artık bulunmamaktadır.

Hami dilleri: Eski Mısır dili, Kuşi dili, Libya-Berber dili ve Çad dili

Sami dilleri: Arapça, İbranice (Kenanca), Habeşçe, Akatca

Bu dillerin en gelişmiş olanı Arapçadır ve İbranicedir.

Bu dillerin genel özellikleri:

- a) Kök bükümlü olma karakteristik özelliği taşırlar. Bundan dolayı ekler kelimenin önüne, ortasına ve sonuna gelebilir.
- b) Kökler üç ünsüzden kurulmuştur.
- c) Gırtlak sesleri vardır.
- d) Sami dilleri sesli harflerden yoksundur.
- e) Alfabenin yazınımı sağdan soladır.
- f) Alfabe oluşturulan harfler Latin harfleri değil, şekillerdir.
- g) Alfabe ünsüz niteliğindedir. Ünlülük eklentilerle oluşturulur.
- h) Kelimelerde cinsiyet farklılığı mevcuttur.

Anlaşıyor ki Türkçe ve Arapça temelde farklı dil ailelerinden oluştukları için başta alfabe ve kelimelerin dişil - eril farklılığı olmak üzere dilbilgisel ve fonetik açıdan çok ayrı yerlerde bulunmaktadır. Çalışmaya bu karşılaştırmadaki olgular baştan sona ışık tutacaktır.

3.2. Türkçede Bileşik Cümle

Dilin yapısal anlamda cümle sınıflaması, basit ve bileşik tümce üzerine kurulu olmasıdır. Bileşik cümleyi daha net kavramak için basit cümleden biraz bahsetmek gerekmektedir.

Basit cümlede tek bir yargı, tek bir yüklem vardır. Basit cümlelerin yargısı başka bir cümle veya cümlecikle tamamlanmadığı gibi kendisinde başka bir cümle, cümleciklerin yargısını taşımaz. Basit cümle noktalama işaretleriyle veya bir bağlaçla bağlanmaz.

Örnek:

“Nereye gidiyorsun?” cümlesi tek bir yüklemi olan basit cümledir.

Ergin (2011, s. 404)’e göre Türkçede umumiyetle basit cümleler, yani tek predikatlı müstakil cümleler kullanılır.

Ediskun (2010, s. 380)’un belirttiğine göre “bileşik cümle içinde bir tek temel yargıyla yeteri kadar yan yargı bulunduran bir cümledir”. Türkçede az da olsa bileşik cümle kullanılmaktadır.

Türkçe dilbilgisinde yan yargıya, yan cümlecik veya bağımlı cümlecik de denir. Yan cümleciklerin yüklemi ya fiilimsi ya da ek - fiil ulanmış isim soyundan bir kelime veya çekimli bir fiil olur. Yan cümlecikler noktalama işaretlerinden birini alabilirler.

Örnek:

“Ava giden avlanır.” cümlesinde temel cümle “avlanır”, yan cümle “ava giden” dir.

Bileşik cümleler şunlardır:

a) Girişik Bileşik Cümleler: İçinde fiilimsi (İsim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil) in bulunduğu cümlelerdir.

Örnek:

“Akacak kan / damarda durmaz”. Temel cümle “damarda durmaz”, yan cümle “akacak kan” özne konumunda olup, “akacak” sıfat durumundadır.

b) İç İç Geçmiş Bileşik Cümleler

Bir cümle başka bir cümle içinde yer alır ve onun bir ögesi olma durumundaki cümlelerdir.

Örnek:

Ben gidiyorum / dedi.

c) Ki’li Birleşik Cümle

Ki bağlacıyla birbirine bağlanmış cümlelerdir.

Örnek:

Onunla konuş *ki* seni anlasın.

d) Şartlı Bileşik Cümle

Burada yardımcı cümle önce, asıl cümle sonra gelir.

Örnek:

Sen okursan ben de okurum.

Yan tümceler, temel cümledeki anlamı pekiştiren, güçlendiren, açıklayan organlardır.

3.3. Arapçada Bileşik / Mürekkebe Cümle

Dili oluşturan pek çok unsur vardır. Ses bu unsurların en küçük birimidir. Bu ses unsurları bir araya gelerek kelimeleri, kelimelerde, ardı ardına sıralanarak cümleleri oluştururlar. Cümle tam bir mana anlatan, hüküm belirten kelimeler dizgesidir. Arapçada cümle kurmak için iki unsur gereklidir. Bu unsurlar ya iki isim veya bir fiil ve bir isimdir. Dolayısıyla harflerden, sadece harf ve fiillerden oluşmaz.

Arapçada cümle temelde terkeb-i isnâdî temelindedir. Çörtü (2012, s. 13)'ye göre “terkeb-i isnâdî denilen bir kelimenin diğer bir lafızla anlam kazanmasıdır”. Yani hüküm ifade edene المسند (müsned), müsnedle hüküm kazanan المسند إليه (müsnedûn ileyh) denir.

Yemek lezzetlidir. / الطعام لذيذ.

Müsned لذيذ müsnedûn ileyh الطعام dir.

Yapısına göre الجملة البسيطة (basit cümle) bir hükmü, isteği, olayı bildiren cümle türüdür.

Örneğin:

Sınıfta ders çalışıyor. / يدرس في الصفّ.

Yukarıdaki cümle, yapısında tek bir hüküm barındırdığından basit cümle olarak değerlendirilir.

Arapça kök bükümlü bir dil olduğundan ve yapısı gereği basit cümleden ziyade mürekkep cümleye uygundur. İşler ve Yıldız (2011, s. 145)' a göre “ bileşik cümle temel cümleye bir veya birden fazla yan cümlelerin bağlanmasından oluşur”. Yan cümleler, ana cümleyi anlam bakımından açıklar, tamamlar ve belirsizliğin ortadan kaldırılmasını sağlar. Tek başına anlamları yoktur. Mürekkep cümleler ana cümleyi oluşturan yapı taşlarıdır. Arapçada temel cümleye “cümle kübra” الجملة الكبرى, yan cümleye “cümle sügra” الجملة الصغرى denir (Hişam, 1992, s. 250).

Örnek:

Çocuk bağırarak oturdu. / جلس الطفل صائحا.

صائحا yan cümlesi الطفل kelimesinin durumunu açıklamaya yardımcı olmuştur.

Örnek:

Japonya'ya giden sporcular iki gün önce döndüler

قد عاد الرياضيون الذين سافروا إلى اليابان قبل اليومين.

رياضيون kelimesi den başlayan yan cümle, temel cümledeki الرياضيون kelimesi hakkında haber verdiği için, temel cümleyi anlam açısından tamamlama görevini yerine getirmiştir.

Arapçada yan cümlelerin sayıları toplam on yedi tane'dir. İnceleme bu yan cümlelerin dördüyle sınırlı tutulmuştur. Bunlardan ism-i mevsûl, sıfat, izafet, hal ve bunların bileşik cümlelerinden oluşan dört grup ele alınmıştır. Ayrıntılı bilgileri gelen bölümlerde sunulacaktır.

3.4. Türkçe Arapça Karşıtsal Çözümlemede Bileşik Cümle

Temel cümleyi açıklamada, anlamada, kapalılığı gidermede yardımcı olan yan cümleler bileşik cümle başlığı altında toplanırlar. Arapça söz dizimi yapısı, basit cümleden ziyade karmaşık, bileşik yapıya uygun olduğundan yazı dilinde geniş yer tutar. Bu nedenle nahiv biliminde sayıları çok olduğu kadar teferruatlıdır.

Çalışma, ilk önce belirlenen dört konuyu ayrı ayrı ele alarak, ana dil Türkçeyle anlatımlara başlanıp, hedef dil Arapçayla sürdürüldü. Konu aktarımlarından sonra iki dilin karşılaştırma tahlilleri yapıldı, hedef dil Arapça öğreniminde ortaya çıkan farklılıkların başlangıçta öğrenmeyi güçleştirebileceği varsayıldı, sonrasında bu olumsuz aşamayı nasıl olumlu hale dönüştürülebileceği aşama aşama işlenerek bir takım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

3.4.1. Sıfat-Fiiller ve ‘Ki’li Birleşik Cümleler

Gencan (2007, s. 434)’a göre “varlıkları niteledikleri ya da belirttikleri için sıfat; özne, nesne ve tümleç olarak yan önerme kurdukları için de eylem gibi sayılan sözcüklere sıfat eylem denir”. Sıfat-eylemlere; sıfat - fiiller veya ortaçlar adları da verilir.

Cümlede temel cümleyi tamamlayan, anlamca destekleyen yan cümledir. Tümcede hem sıfat hem de eylem olan bir sözcükle yerini alır. Örneğin “Tiyatroya giden grup” sözünde, “giden”, kelimesi “tiyatroya” tümcesini aldığı için fiildir; ayrıca “giden” kelimesi “grup” öznesini aldığı için fiildir.

Genel özellikleri:

- a) Genellikle çekimleri yoktur.
- b) Çekimli olabilmesi için kurallı cümle sonunda bulunamazlar. Ancak bir ek fiil ulandığı zaman cümle sonunda olabilir.
- c) “Vatansever, cankurtaran” gibi bazı birleşik kelimeler, sıfat - fiiller grubundandır.
- d) Vurgu sıfat – fiilden bir önceki öge üzerinedir.

Sıfat - fiiller sözdiziminde -en, -r,-ecek,-mış, -dik, -me yapılı olmak üzere altı adettir.

Sıfat – fiillerin türeyişleri, sıfatlık durumları, anlamları şöyledir:

-en yapılı sıfat - fiiller:

Oldukça sınırlanmış bir şimdiki veya geniş zaman anlamı içinde, geçici bir nitelik barındırır. Örneğin: Gelen mesaj, uçan kuş, geçen sene gibi.

Örnek:

Ocağın sönmeye başlayan ateşine / baktı.

Bu cümlede “sönmeye başlayan ateş” önermesi incelendiğinde:

“başlayan” kelimesi, (başlamak) fiiline –an eki alarak “ateş” ismini nitelediğinden sıfat-fiildir ve cümlede nesne görevindedir.

-ecek yapılı sıfat - fiiller:

Örneğin: Gel+ecek, oku+(y)acak, ak+acak ... gibi.

Örnek:

Türk hayalinde daima bir irade ve himmet hamlesi gibi kalacak / bu tablo.

“Türk hayalinde daima bir irade ve himmet hamlesi gibi kalacak” yan cümlesi, cümlede sıfat görevinde olarak temel cümleyi açıklamaktadır.

Cümlede, temel cümle “bu tablo” özne görevini üstlenmektedir.

Ancak Türkçede - ecek yapılı sıfat- fiillerin ortaçların bir kısmı isimleştiğinden onları sıfat - fiil olarak kabul edilmez. Örneğin: Giyecek, yakacak, içecek....gibi.

-miş yapılı sıfat- fiiller:

Ediskun (2010, s. 251)’a göre “geçmiş zaman anlamıyla birlikte geçici nitelikler bildirir”.

Örneğin: Geç+miş, küflen+miş, sarar+mış... gibi.

Örnek:

Görülecek hesabım var.

“Görülecek hesabım” yan cümlesi, temel cümlede nesnesi görevinde bulunmuştur.

Örnek:

Annem kara gözlüm gelmiş dedi.

“kara gözlü yavrum gelmiş” cümle unsuru, yan cümle olan çeşitlerinden sıfat- fiil şeklinde gelerek cümlede nesne durumunda bulunmuştur.

Temel cümle “annem dedi”.

Türkçede -miş yapılı sıfat-fiillerin kimisi isimleşmiştir. Onlar sıfat-fiiller olarak kabul edilmez. Örneğin: Ermiş, dolmuş, geçmiş gibi.

'Ki'li Birleşik Cümle / İlintili Cümle

Farsça asıllı olan ve Türkçe için normal olmayan bu birleşik cümle türü, iki fiili veya bir isimle bir fiili veya bir isim unsuru ile onun açıklayıcısı olan cümleyi birbirine bağlar. Bağlaç olan 'ki' kendinden önceki ve sonraki kelimelerden ayrı yazılır.

Ediskun (2001, s. 302)'a göre "kendi başına anlamı olmayan, fakat cümledeki ya da eş görevli kelimeleri veya kelime öbeklerini hem biçim, hem de anlamca birbirlerine bağlayan kelimedir".

Örnek:

Onu görünce öyle şaşırdım ki anlatamam.

Tümcedeki 'ki' olan taraf yan cümledir. 'Ki' yan tümceciği diğer yan tümcecikleriyle aynı görevleri üstlenir. Yani temel cümleyi, bir yargıya, bir sonuca hazırlayan söz dizisidir.

Karahan (1998, s. 64)'a göre "ki'li yan cümlesi ana cümlenin nesnesi ve zarf tümleci görevlerini yapar".

Örnek:

Mayıs, çiçekleri etrafa öyle bir yaydı /ki / varlığım büyülenmişti en derin hazla.

Yan cümle olan "Mayıs, çiçekleri etrafa öyle bir yaydı ki" cümleciği temel cümlede zarf işlevini üstlenmiştir.

İki çeşit 'ki'li birleşik cümle vardır. Bunlar ya 'ki' den önce gelen unsurun isim ya da fiil olma halidir. Eğer 'ki' den önceki unsur fiil ise 'ki' bağlacı temel cümle ile yan cümlenin tam arasında bulunur.

Örnek: Görüyorum ki çalışmışsın.

Temel cümle: Görüyorum

Yan cümle: Çalışmışsın

Oysa bu sözdizimi Türkçeye yabancı ve uygun değildir. Zira aynı cümlelerdeki 'ki'yi kaldırıp, gösterilen temel ve yan cümlelerin yerleri değiştirilse bu durum açıkça görülür:

Çalışmışsın görüyorum.

Yan cümle: Çalışmışsın

Temel cümle: Görüyorum

3.4.2. İsm-i Mevsûl / الاسم الموصول ve Sıla Cümlesi

Bileşik cümleler içinde çok önemli yeri olan sıla yan cümlesini kavrayabilmek için bazı ön bilgileri edinmek gerekir.

Türkçede tam karşılığı olmasa da kısmen sıfat fiil terimiyle karşılanabilir. Anlamı kendisinden sonra gelen cümle ile açıklanan ve bu cümleyi başka bir cümleye bağlayan marife bir isimdir (Cârim ve Emîn, 1964, s. 130).

İsm-i mevsûlun tek başına, bağımsız bir anlamı yoktur. Kendisi cümleden çıkartıldığında cümle anlam kaybına ve anlamda bir daralmaya uğramaz.

İsm-i mevsûlun cümledeki görevi, kendinden önceki cümleyi yani temel cümleyi açıklamak, oradaki kapalılığı giderip cümleyi netleştirmektir. Bir nevi bağlaçtır. Böylelikle ism-i mevsûlün bulunduğu yan cümle temel cümleyle bütünleştiğinde kendisi artık basit cümleden mürekkeb yani birleşik cümleye geçiş yapmıştır.

İsm-i mevsûl cümledeki konumuna göre - fâil, meful - tümceye değişik anlamsal katkılarda bulunur. -an / en ; -dığı / diği ; -deki / daki ; -anı / eni ; -anden / -enden ; -ki.

Galâyîni (2009, s. 103)'ye göre "ism-i mevsûller; hâs ve müşterek ism-i mevsûl olmak üzere ikiye ayrılır".

A) Hâs İsm-i Mevsûller

Bu tip ism-i mevsûllere "özel" denmesinin nedeni nicelik ve cinsiyet yönünden çekimli olmalarından ileri gelmektedir.

Yaygın kullanımları sekiz tanedir. Aşağıda hâs ism-i mevsûller ve kullanım yerleri belirtilmiştir. Bunlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Hâs İsm-İ Mevsûller Ve Kullanım Yerleri

Kullanım Yerleri:	Hâs ism-i Mevsûller
Tekil (müfret) müzekker varlık için kullanılır.	الذي
Tekil (müfret) müennes / cemî gayrî akıllar için kullanılır.	التي
Müzekker ikillerde (tesniyelerde) merfu durumda kullanılır.	الذان
Müzekker tesniyelerde mansub ve mecrur durumda. Tesniyelik alâmeti olan " ا " " ي " ya dönüşüyor.	الذين

Müennes tesniyelerde merfu durumda kullanılır.	اللتان
Müennes tesniyelerde mansub ve mecrur durumda. Tesniyelik alâmeti olan “ ا ” “ ي ” ya dönüşüyor.	اللتين
Cem’i müzekker sâlim için kullanılır.	الذين
Cem’i Müennes Salimler içindir.	الاتي اللوات

Görüldüğü üzere, hâs ism-i mevsûllerin müzekker sâlimlerinde lâm (ل) tek, diğer siğalarında ise çift olarak yazılmıştır.

Yukarıdaki hâs ism-i mevsûllerden olan (الألى) mutlak cemîdir. Galâyîni (2009, s. 103)’ye göre “bütün cem’iler - ister müennes ister müzekker, ister âkil ister gayrî âkil cem’iler - için ortaktır”.

Örnek:

.ينجح الألى يجتهدون. Çalışanlar (eril) başarılı olurlar.

Burada müstetir zamir (هم) dur. Cem’î müzekker sâlimdir.

.تجتهدن الألى تنجح Çalışanlar (dişil) başarılı olurlar.

Burada müstetir zamir (هن) dir. Cem’i müennes sâlimdir.

Örnek:

.اقراً من الكتب الألى تنفع. Yararlı olan kitapları oku.

Burada (كتب) kelimesi cem’i gayr-ı âkildir.

Görüldüğü üzere (الألى) hâs ism-i mevsûlu, her tarz cem’iler için kullanılabilir.

Gayrî âkil cem’iler, genellikle müfret müennes olarak kabul görüldüklerinden bunların ism-i mevsûlleri (التى) olarak gelir.

Örnekler / الأمثال

أقرأ الكتاب الذي أحب.

(الذي) ismi, (الكتاب) kelimesi müfret ve müzekker olduğu için seçilmiştir.

رأيت الكلاب تهرب.

(التي) hâs ism-i mevsûlü, (الكلاب) kelimesi çoğul – köpekler- olmasına rağmen müfret ve müennes işlemleri görmesinin sebebi, bu kelimenin cem'î gayr'ı akıllı olmasındandır.

Hâs ism-i mevsûller tesniyeler dışında mebnidirler.

Hâs ism-i mevsûllerin cümle içinde iki tür kullanım şekli vardır:

a) *Sıfat durumundadırlar.* Çünkü marife bir isimden sonra geldiklerinden, kendileri de marife olduklarından bu hal mevcuttur.

Örnek:

الربيع هو الفصل الذي أحبه. / Bahar en sevdiğim mevsimdir.

Mevsim (الفصل) kelimesi marife, hâs ismi mevsûlün kendisi de marife olduğundan sıfatlık hali söz konusudur.

b) İsim yani cümlenin bir unsuru olurlar. Fâil- meful, mübteda-haber, nevâsıhdan (kâne ve kardeşleri ile inne ve kardeşleri) birinin ismi ve haberi gibi herhangi bir ögesi olabilirler.

Örnek:

جاء الذي رأيته. / Gördüğüm kimse geldi.

(الذي) burada (جاء) nin fâilidir.

Örnek:

الذي نال الجائزة صائم. / Ödülü kazanan Saim'dir.

(الذي) ism-i mevsûlu burada mübtedâ, (صائم) lafızda haberidir.

B) *Müşterek (Ortak) İsm-i Mevsûller / الاسم الموصول المشترك*

Müşterek ism-i mevsûllerin temel özelliği hâs ism-i mevsûllerdeki gibi ayrı ayrı siğalarının bulunmamasıdır. Müfret, müsenna ve cem'iler için ortaklık söz konusudur (Hâşimî, 1998, s. 101).

Tablo 2: Müşterek İsm-İ Mevsûller Kullanımı

Kullanım Yerleri:

Genellikle müfred, müsenna ve cem'ilerde insanlar için kullanılır	مَنْ
Genellikle müfred, müsenna ve cem'ilerde gayri âkil varlıklar için, bazen de insanlar için kullanılır.	مَا
Âkil ve gayri âkil varlıklar için kullanılır.	دُو
İsm-i mevsûl olma şartlarını yerine getirdiği takdirde âkil ve gayr-i âkil varlıklar için kullanılır.	ذَا
Âkil ve gayr-i âkil varlıklar için kullanılır..	أَيَّ

Bu isimlerden (مَنْ) insanlar için, (مَا) ise çoğunlukla gayri âkiller için kullanılır. Başka bir özelliği de cümlede sadece unsur (isim) olmalarıdır, sıfat olmazlar (Çörtü, 2012, s. 65). (أَيَّ) kelimesinin müennesinin (أَيَّة) olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Diğerleri her iki grup içinde geçerlidir.

Bu ism-i mevsûller lafızları itibarıyla müfret müzekkerdirler, ama manaları bakımından müennes, müsenna ve cem'i de olabilirler.

(مَنْ) : Çoğunlukla âkillerde kullanılır. 'ki o kimse' manasını taşır (Uralgirary, s. 422).

Örnek:

Trenden binenler (binen kimseler) indi. / ركب من نزلوا القطار.

(مَنْ) müşterek ism-i mevsûllerden olduğundan nicelik ve cinsiyet bakımından ortak kullanılır. Burada da “binenler”i kastetmektedir.

(ما) : Çoğunlukla gayr-i âkilerde kullanılır. ‘ ki, o şey ki’ anlamlarını alır.

Örnek: Söylediğim (o şey, ki o) doğrudur. / ما قلته هو الصواب.

(أَيَّة / أَيُّ) “ herhangi, hangi” anlamına gelen bu kelimenin yerine (ما / مَنْ) geçebiliyorsa müşterek ism-i mevsûldür. Cümledeki durumuna göre son harekesi değiştiğinden mu‘rabdır. Kullanımı diğerleri kadar yaygın değildir.

Örnek:

İsteddiğini (şeyi) ye. / كل أيا تريده.

Burada (أَيَّة) kelimesini çıkartıp yerine (ما) yerleştirilebildiği için ism-i mevsûldür.

(أَيُّ) Aynı zamanda isimlere muzâf olduğundan anlamını muzâf olduğu kelimedenden alır.

Örnek:

Öğrenci seçtiği şiiri ezberliyor. / يحفظ التلميذ أي شعر يختاره.

(أَيُّ) bazen tesniye yapılarak merfû halde ‘ أَيَّان ’, mansub ve mecrur halde ise ‘ أَيين ’ olur.

Bazen de çoğul merfû durumunda ‘ أَيون ’, mansûb ve merfû halde أَيين şeklinde kullanılır

(Koçak, 1992, s. 27).

(ذو) : Sadece Tay kabilesinde ism-i mevsûl olarak kullanılır. Sahiplik anlamında kullanılmaz. - an,-en anlamını cümleye katar. Âkil ve gayrı âkil varlıklar için kullanımı vardır (Galâyîni, 2009, s. 107).

Örnek:

Gelen kimseye selam verdim / سلّمت على ذو جاء.

(ذ) : İşâret ismi olmayan (ذ) nın ism-i mevsûl olabilmesi için iki şartı bulunmaktadır:

a) Başına (من) ve (ما) soru edatlarının birinin getirilmesiyle oluşur. (ما ذ) veya (من ذ) diye tertip edilmişse istifhâm olur, mevsûl olmaz.

Örnek:

دع ماذا علمت. / Öğrendiğini bırak

Bundan dolayı (من ذ) veya (ما ذ) diye bir bütün halinde, tek bir kelime gibi işleme tâbi tutulur.

(ماذا) özellikle gayr-i âkil için kullanılır (Koçak, 1992, s. 28).

Örnek:

من ذا ذهب؟ / Giden kimdir?

b) (ذ) nın işaret ismi olmaması gerekmektedir.

Harf-i Tarif:

İsimlerin başına gelen “ال” genel anlamda ma‘rifelik (belirlilik) alâmeti kabul edilmektedir. Ancak bazen bunun dışında, kelimelerin başına ism-i mevsûl anlamında bazende kelimeye zâid olarak eklenir.

Harf-i tarif müştak (ism-i fâil, ism-i meful ve sıfatı müşebbehe gibi) isimlerin önünde bulunduğu zaman, harf-i tarif olmaktan çıkar ve / ال / ism-i mevsûl olur. Müştak isimde şibh-i fiil olur. Harf-i tarif, müfred ve gayri müfredler şeklinde bulunabilir (Uralgirary, 1986, s. 425).

Örnek:

رمىت الكوب المكسور في سلّة المهملات؟ / Kırılmış bardağı çöp sepetine attım

Harf-i Mevsûller:

Bu mevsûller همزة التسوية كي _ ما _ لو _ أن _ أن dir (Uralgirary, 1986, s. 436).

Harf-i mevsûllerin özellikleri:

- Harftirler (Kabâve, 1989, s. 121).
- Kendilerinden sonra gelen cümleye de sıla cümlesi denir (Çörtü, 2012, s. 52).
- Harf-i mevsûlun sıla cümlesinde âid zamiri bulunmaz.

Örnek:

علمت أن الولد فار. / Çoçuğun kaçığıını öğrendim.

3.4.3. Sıla Cümlesi

İsm-i mevsûllerden veya harf-i mevsûllerden sonra gelen, kendisinden önceki kelimeyi açıklayan, anlamını tamamlayan, tümleyen bir ilgi cümlesi mutlaka bulunur. Bu yan cümleye, sıla cümlesi (الجملة الصلة) denir.

Sıla Cümlesinin Temel Özellikleri

- İsm-i mevsûlden sonra gelen sıla cümlesinde kendisini ismi mevsûle bağlayan bir âid zamiri bulunması zorunludur (Kabâve, 1989, s. 113). Bu zamire (ضمير العائد) ya da (ضمير الرابطة / الراجع) da denir. Âid zamir ya açık (بارز) ya da gizli (مستتر) durumundadır.

Ancak âid zamiri üç durumda hazfedilir:

- Âid isim müteaddi fiilin mefulü ise;

Öğretmenimiz bize bilmediğimiz şeyleri öğretti. / علم مدرّسنا ما لم نعلم.

Temel cümlesi لم نعلم yan cümlesi kâideye göre لم نعلمه olması gerekirdi. Sıla cümlesinin fiili müteaddî (geçişli) olduğundan, fiilin altındaki gizli âid zamiri olan (هـ) mahzûf (hazfedilmiştir) olmuştur.

Âid zamiri müştâk (ism-i fâil, ism-i meful, sıfat-ı müşebbehe... gibi) ismi muzafun ileyi olursa;

Örnek:

رأيت الذي أنت مادح. / Övdüğün kişiyi gördüm.

Sıla cümlesindeki (مادح) müştak isminin aslı (مادحه) şeklindedir, (أ) âid zamiri düşürülmüştür.

Koçak (1992, s. 28)'a göre “âid zamiri bir harf-i cerle kullanılmışsa (bir harfi ceri tamamlıyorsa) düşürülür”.

Örnek:

يشرب مما تشربون. / İçtiğinizden içer.

Aslı, تشربون منه, (منه), hazfedilmiştir.

b) Harf-i mevsûllerden sonra kendisine dönen bir âid zamirinin bulunma zorunluluğu yoktur (Hâşimî, 1998, s. 99).

Her ne kadar nekre bir isimden sonra ism-i mevsûl kullanılmasa da yine âid zamiri ile birlikte varmış gibi çevirisi yapılır:

”قد جاء رسول (منكم) دعانا إلى الإسلام.“ / “Bizi İslami çağıran bir peygamber geldi”

c) Sıla cümlesi, mevsûlünün önüne geçemez.

d) Sıla cümlesi, haber cümlesidir (Kâbâve, 1998, s. 113). Haber anlamına gelen lafızlardır. Yani isim cümlesi, fiil cümlesi, şibh-i cümle ya da ism-i fâil, ism-i mef'ul olarak gelen bir yan cümledir.

e) Sıla cümlesi ihbâri cümledir. İhbâri cümle gerçek veya gerçekleşmesi olası olan fiil, isim ve şibh-i cümlelerdir. Bu nedenle inşâi cümle olan emir, nehy, temenni, istek ve taaccub cümlesi gerçekleşmemiş, gerçekleşme olasılığı olmayan cümle olduğundan sila cümlesi olamaz.

f) İsm-i mevsûl ve sila arasına ancak yemîn, nidâ ve i'tirâziyye cümlesi girebilir.

Annem, Allah uzun ömür versin, çocuklarıma bakıyor.

أمي التي _ أطال الله عمرها _ ترعى أطفالي

ترعى (أطلال الله عمرها) bir ara cümle, i'tirâziyye olup (التي) ism-i mevsûlü ile sıla cümlesi olan (أطفالي) arasına eklenmiştir.

g) Sıla cümlesinin i'rabda mahalli yoktur (Kabâve, 1989, s.110). Ancak mevsûlle birlikte cümlede mahallen i'rablanır.

h) Sıla cümlesi isim cümlesi, fiil cümlesi ve şibh-i cümle (zarf veya harf-i cerli isimden) parçalarından oluşur.

A) İsim Cümlesi (الجملة الإسمية)

جاء الولد الذى أبوه معلم. / Babası öğretmen olan çocuk geldi.

Âid zamiri (هُ) açık bir şekilde mevcuttur. (الذى) ism-i mevsûlü, (ol) - an anlamını katmaktadır.

Çörtü (2012, s. 71)'ye göre "âid zamiri, sıla cümlesinin mübtedâsı ise haberine, -an, -en getirilerek tercüme yapılır".

Örnek:

أخي الذى هو مريض لم يذهب إلى المدرسة. / Hasta olan kardeşim okula gitmedi.

Cümlenin sıla tarafı (هو) yan cümlesinde açık (bâriz) biçimde bulunan (هو) zamiri sılanın mübtedâsı olduğundan, "hasta olan" takısı getirilerek çevirisi yapılmıştır.

B) Fiil Cümlesi (الجملة الفعلية)

Sıla cümlesi fiille başlıyorsa, âid zamîri de gizli (müstetirse) ise fiile -an, -en takısı getirilip ism-i mevsûle bağlanır.

Örnek:

Kantinde kitap okuyan Kübra'yla otururum diye düşündüm.

فكرت بالجلوس مع كبرى التى تقرأ كتابا في المقصف.

Sıla cümlesinde (تقرأ), fiilinin altında, gizli bir (هو) zamiri bulunduğundan, fiile (-an) takısını “oku (y)-an” eki eklenerek bağlama yapılır.

Sıla cümlesi fiil cümlesi ise, âid zamiri ya bâriz (açık) ya da hazfedilmiş olup, mef’ûl bih ise fiile -dığı, -diği -duğu, -dügü takıları getirilerek ism-i mevsûle bağlanır.

Örnek:

Ahmet ve Ayşe, arkadaşlarının gittiği tiyatroya gittiler.

ذهب أحمد و عائشة إلى المسرح اللذان ذهبا إليه أصدقائهما.

(ذهباً إليه أصدقائه) sila cümlesinde (إليه) deki (هـ) âid zamiri bârizdir. Mef’ûl olduğu için ism-i mevsûle (-dığı) takısıyla ilişkilendirilmiştir.

Örnek:

Kız çocuğu babasından aldığı elmayı yiyor. / الطفلة تأكل التفاحة التي أخذت منها خالتها.

(أخذت منها خالتها) sila cümlesinin aslı, (أخذتها منها خالتها) idi. Ancak (أخذ) müteaddî bir fiil olduğundan, mef’ûlü durumunda olan (ها) âid zamiri hazfedilmiştir (düşürülmüştür).

Sıla cümlesi gelecek zaman muzâri fiil ise, âid zamiri bâriz (açık) veya hazfedilmiş olan mef’ûlün bih ise, fiilin sonuna -ceği, çağı ekleriyle ism-i mevsûle bağlanır.

Örnek:

Babam ofisinde kullanacağı merdiveni satın aldı.

أبي اشترى السلم الذي سيستعمله في مكتبه.

Sıla cümlesi (سيستعمله في مكتبه) inde (هـ) âid zamiri bâriz olarak bulunduğundan muzâri - gelecek zaman fiiline –ceği, -cağı takılarıyla ism-i mevsûle bağlanır.

C) Şibh-i Cümle

Sıla cümlesinde ism-i mevsûlden sonra zarf veya harfi cer’in bulunma durumudur.

Çörtü (2012, s. 71)'ye göre “sıla cümlesi şibh-i cümle ise ism-i mevsûle bağlanırken çoğu zaman –ki, bazen de –olan, bulunan lafızları ilave edilerek tercüme edilir”.

a) Zarflı:

Örnek:

Adam evin önündeki arabama çarptı. / صدم الرجل سيارتي التي أمام البيت.

Sıla cümlesi (أمام البيت) zarf-ı müstekardan oluşup, ism-i mevsûle (ki) ekiyle bağlanmıştır.

b) Harf-i cerli isimle (cârr ve mecrûr):

Örnek:

Elimdeki (olan, bulunan) kitaba bakıyordum. / كنت انظر إلى الكتاب الذي بيدي.

Bu bahsedilenler dışında sıla cümlesinin anlam bakımıyla ilgili bazı özelliklerine değinmek yerinde olacaktır:

A) Çörtü (2012, s. 47)'nün belirttiği gibi “sıla cümlesi bazen şart cümlesi halinde de gelebilir”.

Örnekler:

Bu, söz verdiği zaman yerine getiren (kimse) dir. / هذا هو الذي إذا وعد وفى.

Şüphesiz çalışan başarır. / إن من يجتهد ينجح.

Cümlede (من) ism-i mevsûldür ve (إن) nin ismidir. (يجتهد) sıla tarafıdır. (ينجح) haberidir.

B) İsm-i mevsûllerin anlamları belirli değilse, genellikle (من) harf-i cerli bir isimle açıklanır:

Üniversite bahçesindeki ağaçlara baktım. / شاهدت ما في حديقة الجامعة من الأشجار.

Cümlede (من الأشجار), (ما) yı açıklamaktadır. Bu tarz cümlelerin çevirisinde (من) e kendi anlamı olan -den, -dan anlamı vermeden, onu geçerek örnekteki gibi (ağaçlara) takısıyla yapılır.

Sıla Cümlesi İle İlgili Genel Cümleler

حُرْمَتِ الْبَيْتِ الَّذِي فِيهِ الْقَبْرِ . / علمت أن السارق فار .

(السارق فار) sila cümlesi harf mevsûllerdendir. Temel cümlelerin mefûludur. Kendi içinde ise (السارق), (إن) nin haberi olup, (فار) kelimesi ise haber ögesidir.

الجزام الذي هو مرض استوائي معد . / Ekvatorial bir hastalık olan cüzzam bulaşıcıdır .

Burada (هو) sila cümlesi isim cümlesi olup, temel cümlelerin mübtedasıdır.

اعرف الشاب الذي عندك . / Yanındaki genci tanıyorum .

(عندك) sila cümlesi şibh-i cümle olup, zarf-ı müstekarrıdır.

رئيت الطالبتين اللتين ذهبتا إلى الكلية . / Fakülteye giden iki kız öğrenciyi gördüm .

Bu cümlede ism-i mevsûl meful olan (الطالبتين) kelimesinin sıfatı olarak gelmiştir.

3.4.4. Türkçe ve Arapça Sıfat - Fiil ve Sila Cümlesinin Karşıtsal Çözümlemesi

Arapçada sila cümlesi ve Türkçede sıfat - fiiller ve “ki” ilgi bağlacı karşıtsal çözümleme yoluyla incelendiğinde aralarında benzerliklerin çok az, farklılıkların ise daha fazla olduğu görülmüştür. Bu karşılaştırma çalışması, hedef dili Arapça olanların, öğrenmede karşılaşılabilecek muhtemel problemleri öngörmeye, belirlemeye ve sonrasında bu olası sorunlara çözüm önerileri getirilmesine yardımcı olacaktır.

Benzer Özellikleri:

a) Sıfat fiiller ve sila cümlesi temel cümleyi destekleyen, bütünleyen yan cümlelerdir.

Örnek:

Bekleyen derviş / muradına ermiş.

Temel cümle (muradına ermiş) tek başına, yeteri kadar bir anlam ifade etmemektedir. Ancak bir yan cümlecik (bekleyen derviş) le ana cümlenin anlamı tamamlanır.

Örnek:

Dün satın aldığım kitabı okudum. / قرأت الكتاب الذي اشتريته أمس.

Yan cümle olan sıla cümlesi (اشتريته أمس), temel cümleyi anlamsal yönden bütünlemektedir.

b) Aralarında anlamsal ve fonksiyonel temelde benzerlik taşımaktadır. Türkçede sıfat fiiller varlıkları niteledikleri için sıfattır. Ek aldığı fiille kendisinden sonra gelen ismin sıfatı haline dönüşür. Sıfat - fiilde, sıla cümlesi gibi kendisinden sonra gelen isimle anamlanır.

Örnek:

Sonbaharda açan çiçeklerin / ömrü az olur.

(Açan) sıfat - fiili, “açmak” fiilinden sıfat isim durumuna geçmiştir. “Çiçeklerin” kelimesi isimdir. “Nasıl çiçeklerin?” sorusunun cevabı “açan çiçeklerin” sıfatlaşmış olmaktadır.

c) Arapçada sıla cümlesinin mevsûlü, belirli sayıldığından, kendisinden önceki kelimedede genellikle belirli (marife) olduğundan sıla cümlesi temel cümleye sıfat biçimiyle bağlanmıştır.

Örnek:

Gelen arabayı gördüm. / رئيت السيارة التي جاءت.

(السيارة) mârife (belirli) bir isim olduğundan, ism-i mevsûlün kendisi belirli bir isim olduğundan sıla cümlesi, cümlede sıfat görevini almış.

d) Sıla cümlesi ve sıfat fiil ana cümleye -an, -en, -dığı,-diği,-ecek,-acak ve -ki ortak eklerle bağlantı kurarlar.

e) Sıfat - fiiller ve sıla cümlesi cümlenin öznesi, nesnesi, sıfatı olabilir.

f) Arapçada mevsûl kaldırıldığında bazen anlam bakımından farklı bir cümleye dönüşür. Bu durumda ilgi eki -ki getirilerek Türkçeye çevrilir (İşler, 2002, s. 104). Türkçede ise sıfat - fiilde böyle bir eksiltmeye gidildiğinde anlam değişmez.

Bahçede bulunan kıza baktım. / نظرت إلى البنت التي في الحديقة.

Yukarıdaki cümledeki ism-i mevsûl (التي) ü çıkarıldığında anlam:

“Bahçedeki kıza baktım”. diye tercümesi yapılır.

نظرت إلى البنت في الحديقة.

g) Sıfat - fiillerin ve sıla cümlesinin nitelediği isim- şayet anlamda bir belirsizli karışık yol açmazsa eksiltili cümle - halinde kullanılabilir.

Örnek:

Sütü içen çocuk uyudu. / نام الولد الذي شرب الحل.

Sütü içen uyudu. / نام الذي شرب الحليب.

h) İşler (2002, s. 103)'e göre “sıfat - fiillerde sıla cümleler dönüşümlü cümlelerde kullanılır”.

Ankara'ya giden şirket müdürü döndü. / عاد مدير الشركة الذي ذهب إلى أنقرة.

Yukarıdaki cümle, iki cümlelerin dönüşümlü halidir, bunlar:

a) Şirket müdürü döndü. / عاد مدير الشركة.

b) Ankara'ya gitti. / ذهب إلى أنقرة.

8. Ana dil Türkçe ve hedef dil Arapçada ortak olan eklerin iki dilde de anlamlı karşılıkları yoktur.

Farklı Yönler:

- a) Arapçada sıla cümlesinin karşılığı birebir Türkçede bulunmamaktadır. Sıfat - fiil yapısının bazı unsurlarını ve “ki ilgi zamiriyle sadece işlevsel açıdan bir benzerlik taşımaktadır.
- b) Farklı dil ailelerinden geldiklerinden aralarında yapısal hiçbir benzerlik bulunmamaktadır.
- c) Türkçe sıfat - fiillerinin tamamı sıla cümlesiyle örtüşmemektedir. Örneğin -esi, -r,-miş, -dik ekleri bu konuda Arapçada kullanılmaz.
- d) Arapça bileşik cümle kuruluşu olarak önce temel cümle ardından yan cümle formatındadır. Türkçede ise önce yan cümle ardından temel cümle halindedir. Çünkü Türkçede yargı, yüklemle ifade edildiğinden sondadır.
- e) Sıla cümlesinde, Türkçede bulunmayan bir âidlik zamiri vardır. Türkçede ise sıfat fiilde böyle bir öge bulunmaz.
- f) Türkçede sıfat - fiil, fiile birleşen takıyla tek bir kelimedenden, Arapçada ise iki kelimedenden (mevsûl + sıla cümlesi) den oluşur. Mevsûlü sıladan bağımsız düşünemeyiz.
- g) Türkçede sıfat - fiil, isimden önce gelir. Oysa Arapçada bu durum tam tersine olup, ilk olarak isim, peşinden sıfat yer almaktadır.

Örnek:

Kaçan kedi / القطة التي هربت .

- h) Arapçada mevsûl, nitelediği kelimeye göre şeklen değişiklik gösterir. Sıla cümlesi sayı ve cinsiyet bakımlarından mevsûlüne çoğu zaman bağlıdır. Örneğin Arapçada çoğullar, Türkçeye göre daha çeşitli ve farklılık taşır. Kelimelerin dişilik ve erillik olarak ayrı sınıflandırılmaları dışında çoğul akıllı ve çoğul akılsız olma durumlarından kaynaklanan yapısal değişiklik söz konusudur. Böyle farklı yapılanmalar ve farklılıklar Türkçe sıfat fiilde mevcut değildir. Çünkü çoğullar - eki bütün varlıklar için kullanılır. Varlıklar arasında şeklen bir ayırım bulunmamaktadır.

Örnek:

Oynayan çocuklar / الأطفال اللذين يلعبون .

“Çocuklar“ çoğul bir kelimedir. Sıfat - fiil (oynayan) çoğul eki –l ar eki almamıştır. Çünkü bu durum Türkçe dilbilgisi yapısına aykırıdır.

(الأطفال) kelimesi çoğul olduğundan, gelen mevsûl de ona uymak zorundadır.

Sevdiğim kitapları okurum. / أقرأ الكتب التي احبها.

(Kitaplar) ne kadar çoğul bir kelime olsa da, mevsûlü (التي) nin çoğul yerine müfret gelmesinin nedeni önemli bir istisnâi durumdan dolayıdır. Zira Arapçada gayr-i âkil çoğullar tekil ve müennes hükmündedir.

i) Müşterek ism-i mevsûllerden (من, ما) bazen soru edatı olarak da kullanılabilir.

Türkçede ise sıfat fiilin başka bir kullanımı mevcut değildir.

Örnek:

Bu kim? / من هو؟

j) İşler (2002, s. 104)'e göre “Türkçede sıfat - fiilin nitelediği isim, sıfat fiilin öznesi, nesnesi veya dolaylı tümleci olabilir”. Arapçada mevsûl ile açıkladığı isim arasında böyle bir durum yoktur. Mevsûl cümledeki konumu içinde fâil, mef'ul, haber, sıfat olabilir. Mevsûlü belirleyen kendinden önceki isim olduğundan sıla cümlesinin kendi üzerinde bir etkisi yoktur.

k) Arapça sıla cümlesi, Türkçedeki sıfat cümlesine nazaran daha ayrıntılı olduğu görülmektedir

3.4.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu, Arapçada İsm-i Mevsûl ve Sıla Cümlesi Öğreniminde Karşılaşılması Olası Güçlükler

Türkçe ve Arapça dillerinde yapılan karşıtsal çözümlemeler incelendiğinde aralarında benzerlikten çok farklılıklar bulunduğu görülmektedir. Benzerliklerin daha çok işlevsel ve anlamsal alanlarda olduğu, farklı taraflarının ise tamamen yapısal özelliklerden oluştuğu belirlenmiştir. Ayrılıkların bu kadar çok olmasının nedeni, bu iki dilin ayrı dil ailesine mensup olmalarıdır.

Bahsedilen farklılıkların ana dili Türkçe, hedef dili Arapça öğrenenlerin ism-i mevsûl ve sıla cümlesi öğrenimlerinde Türkçede bulunmayan yapılardan dolayı başlarda karşılaşabilecekleri olası güçlükler aşağıda ifade edilmektedir.

a) *Mevsûller:*

Önceden belirtildiği gibi mevsûlu sıla cümlesinden ayrılamaz. İkisi bütün olarak algılanmalıdır.

Ana dili Türkçe olanlar için mevsûller, cümlede diğer kelimelerden ayrı olarak yazılmaları, kendinden önceki kelimeye göre şekillenmesi ve sıla cümlesini anlamlandırıp, etkilemesi açılardan yeni bir öğedir. Öğrenciler Türkçede böyle bağımsız yazılan bir unsur olmadığından daha karmaşık bir yapıyla karşılaşmaktadırlar. Bu hareketli öge Arapçaya özgü olduğundan öğrenim sürecinde bir güçlük olarak belirebilir.

Ayrıca mevsûllerin belirli isimlerden sonra kullanılmasından dolayı cümlede sıfat görevinde bulunması, müşterek mevsûllerden (من, ما) lerin ayrıca soru edatları olarak kullanılması, hedef dili öğrenmede kafa karışıklığına, yanlış anlamalara sebebiyet verebilir.

b) *Sıla Cümlesi:*

Sıla cümlesi, Türkçede olmayan bir yan cümledir. Bu durum başlangıçta Arapça öğrenirken bir problem gibi algılanabilir. Zira sıla cümlesindeki fiilin çekimini mevsûl yönlendirir. Bu ilk şaşırtıcı noktadır. Konuyu biraz daha ağırlaştıran diğer yön ise hem fiil hem de isim sıla cümlelerinde açık ya da gizli bulunan âid zamirinin varlığıdır. Ortaya çıkabilecek güçlük, bu âid zamirinin yanlış kullanılması, unutulması şeklinde kendini gösterebilmesidir.

c) Arapçada mevsûller açıkladıkları isimden sonra, Türkçede sıfat - fiiller önce gelir. Bu farklı durumlar hedef dil Arapçayı öğrenenler için, başlangıçta bir güçlüğü sebep olabileceği tahmin edilmektedir.

3.4.6. Karşılaşılması Olası Güçlüklere Çözüm Önerileri

Yabancı dil öğretiminde dinleme, okuma, yazma ve anlama olan dört temel beceriyi geliştirmek için günümüzde birçok teori ve yöntemler üretilerek uygulamaları yapılmıştır. Yaygın bir şekilde kullanılan yabancı dil yöntem ve teknikleri şunlardır (Demirel, 2003, s.18):

Dilbilgisi – Çeviri Yöntemi

Düzvarım Yöntemi

Kulak – Dil Alışkanlığı Yöntemi

İletişimsel Yaklaşım

Seçmeli Yöntem

Doğal Yöntem

Sessizlik Yöntemi

İşitsel – Görsel Yöntem.. .gibi.

Görüldüğü üzere yabancı dil eğitimi üzerinde farklı yöntem ve teknikler söz konusudur. Hedef dil Arapça öğretiminde öğreticinin yukarıda belirtilen yaklaşımları yakından inceleyip, öğrenme ortamı, öğrencilerin yaşı, seviyeleri, yabancı dil eğitiminden beklentileri ve ilgileri göz önüne alınarak kendilerine en uygun yöntemin veya yöntemlerinin uygulanması önemlidir.

Etkili yabancı dil öğretiminde istenilen sonuca ulaşılması, öğrencinin yüksek düzeyde motivasyonunun öğretmen tarafından sağlanmasına bağlıdır. Öğretmen bunu öğrencinin düşünsel zekâsını geliştirerek, ödüllendirmelerde bulunarak, kendisine özgüveni sağlamasına yardımcı olarak hedef dil kazanımında ileri motivasyon elde edebilir.

Mevsûl ve sıra cümlesi öğretilirken, öğretmen Türkçe ve Arapça karşılaştırma halinde hangi anlamlara geldiklerinden kısaca bahsedip konuda devamlı geçen terimlerden, terkiplerden söz açıp bunları sık sık tekrarlanmasının öğrenen üzerinde olumlu katkıda bulunacaktır.

Dersle ilgili materyal çeşitliliği ve teknoloji kullanımı öğrencinin görsel ilgisini ve bilgisini arttıracığından öğretmen bazen öğrencileride materyal ediniminde sorumluluk vererek dersi daha canlı ve hareketli hale getirerek ilgiyi sürekli üzerinde tutabilir.

Dilbilgisi kuralları basitten çeşitliliğe geçişlerde bulunularak ve alıştırmalara yayarak, ders saati boyunca yavaş yavaş, fazla ayrıntıya girmeden, öğrencinin ihtiyacı kadar verilmesi hedefe ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Konunun anlaşılmasındaki kilit nokta alıştırma çeşitliliği, bıktırmadan tekrar, öğrencinin merkezde olması, ödevlendirme ve bunun sürekli kontrolü yoluyla takip etme işlerinden geçmektedir.

Dilbilgisi – Çeviri Yönteminin uygulandığı öğretim ortamında ana dil ve yabancı dil birlikte kullanılır. İki dil birbiriyle karşılaştırılarak tüm düzeylerdeki bilgiler, kaynak dilden hedef dile ve hedef dilden kaynak dile çevrilir (Hengirmen, 2006, s. 18).

Dilbilgisi – Çeviri Yöntemi ile ism-i mevsûller ve sıla cümlesi Türkçe – Arapça karşılaştırmalı şekilde aşağıdaki gibi ders işlenebilir:

Öğretmen sınıfta ism-i mevsûller ve sıla cümlesi ile ilgili bilgileri ana dilde anlatır. Konunun ana dilde kullanımı ve hedef dilde kullanımı arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları temelde belirtir.

Öğretmen konuyla ilgili örnek alıştırmalar yaptıktan sonra öğrencilerden ferdi veya grup halinde verilen alıştırmaları yapmalarını ister. Yanıtlarda eksiklik ya da yanlış gördüğünde düzeltme hemen öğretmen tarafından yapılır. Hedef dilde yapılan bu alıştırma tamamlandıktan sonra öğretmen geçen cümleleri ana dile tercüme edilmesini talep eder.

Öğretmen konuyla ilgili bir metni sınıfa getirip, önce kendisi okuma yapar ardından rastgele seçtiği bir öğrenciye okutur. Gerekirse bu okuma işlemi bir kaç defa yinelenir. Yanlış okumalarda öğretmen müdahalede bulunur.

Okuma işlemi tamamlandıktan sonra öğretmen parçada geçen yeni kelimelerin ve yapıların anlamlarını verir ve öğrencilere çeviri yapmaları için belirli bir süre sağlar.

Parça, cümleler halinde, içerisinde mevsûl isimler ve sıla cümleleri gösterilerek ana dile çevirisi yapılır. Öğrenciler yanlış çeviri yaparlarsa öğretmen derhal müdahalede bulunur.

3.5. İsim Tamlaması

3.5.1. Türkçe’de İsim Tamlaması

İki ismin yan yana gelmesiyle oluşan kelime gruplarıdır. Karahanlı (1991, s. 13)’ya göre “bir ismin manâsının iyelik sistemi içinde bir başka isimle tamamlanması esasına isim tamlaması denir”.

Bir nesneden başka bir nesnenin parçacığı olduğunu, ona âit olduğunu ya da onunla tamamlandığı anlatılmak isteniliyorsa bu kelime grubundan yararlanır. Cümlenin öznesi, nesnesi, tümleci, sıfatı durumlarında bulunabilir.

İki isim arasında iyelik ilişkisi kurmak amacıyla oluşturulan isim tamlamasının başına yardımcı, tamamlayıcı bir isim getirilir.

Örnek:

Bahçenin kapısı

Burada ana öge (kapısı) dir. Yardımcı öge (bahçenin) dir. Kapı bahçeye aittir. Kapının sahibi bahçedir.

İsim tamlamalarında yardımcı, tamamlayıcı öge olan ilk isme tamlayan (belirten), ikinci isme - ana unsura - tamlanan (belirtilen) denir.

Bu grup, ekli bir birleşme olduğundan tamlanan daima iyelik eki taşır.

İsim tamlaması ikiye ayrılır:

A) *Belirtili İsim Tamlaması*: Her iki ismin takı alma durumudur. Tamlayanın -in, -ın, -un, -ün takıları, tamlananın ise -i, -ı, -u, -ü eklerini aldığı hallerdir. Tamlayan ile tamlanan arasında kalıcı olmayan, geçici bir durum vardır.

Örnek:

Çocuğun bisikleti

Çocuk + un bisikleti

Görüldüğü gibi tamlayan isme (-un) iyelik eki getirilerek anlamda bir daralma olmuştur. Kastedilen sınırlama, daralma tamlanan (bisiklet) ın herhangi bir bisiklet değil, “çocuğun bisikleti” şeklinde belirlenmiş, özel bir duruma gelmiştir.

Örnek:

Okulun müdürüne törende onur belgesi verildi.

“Okulun müdürüne” belirtili isim tamlamasıdır. Yüklem (verildi) e “kime verildi” sorusu sorulduğunda, “okulun müdürüne” karşılığı alınır. Bu da belirtili isim tamlamasının cümlede dolaylı tümleç görevini yaptığına götürür.

Karahan (1998, s. 17)’a göre “belirli isim tamlamasında vurgu, her iki unsurda da aynı ölçüdedir”.

Belirtili İsim Tamlamalarının Özellikleri:

Ediskun (2010, s. 117)'a göre “bir nesnenin bir nesneyle gerçekte veya varsayımsal olarak ilgisi bulunduğunu gösterir”.

Temel olarak anlamca âitlik bildirir.

Örnek:

“Ali'nin kitabı”(Kitap gerçekten Ali'ye âit)

Bir niteliğin, bir nesneye âit olduğunu bildirir.

Örnek:

Yemeğin lezzetlisi” (Lezzetlilik yemeğe âit)

Bir miktarın, ölçünün bir nesneye âit olduğunu bildirir.

Örnek:

“Benzinin litresi” (Bir litrelik miktar, benzine âit)

Parçanın bütüne âit olduğunu bildirir.

Örnek:

“Arabanın lastiği” (lastik, arabaya âit)

İşin, oluşun özneye âit olduğunu bildirir.

Örnek:

“Çocuğun gülüşü” (gülmek çocuğa âit)

İşin, oluşun nesneye âit olduğunu bildirir.

Örnek:

“Mesajın yazılması” (Yazılma, yazma işinden etkilenen mesaja âit)

Tamlayanla tamlanan arasına başka bir sözcük veya kelime grupları girebilir.

Örnek:

“Komşunun akşama kadar gürültüsü devam etti”.

Tamlayan bazen belirtili isim tamlamasında düşebilir.

Örnek:

“Apartmanımız çok eski bir binaydı”. (bizim) kelimesi düşmüştür.

Tamlayanla tamlananın yer değiştirmesi ki bu, daha çok şiirde kendini gösterir:

rnek:

“Vurur, deryalara ışığı adaların.”

Tamlayanda, tamlananda birden fazla kelimeyle kullanılabilir:

rnek:

“Gençliğimin hüzünleri, mutlulukları, özlemleri kaybolmuştu”.

Ya tamlayan ya da tamlanana âit bir sıfat bulunabilir:

rnek:

“Annemin kumral saçları kısacık kesilmişti”.

Belirtili isim tamlamalarında kişi ve işaret isimleri, sadece tamlayan olarak cümlede bulunur.

rnek:

“Benim puanım çok düşük geldi”.

Birinci unsuru özel isim olan örneğin ”Topkapı Sarayı, İzmir kenti” gibi isim tamlamaları, şekil bakımından ilk ismi iyelik eki almadığından “belirsiz isim tamlaması” iseler de anlam bakımından “belirli isim tamlaması” özelliğindedirler.

İlk unsuru cümle olan isim tamlamaları da anlam yönünden “belirli isim tamlaması” topluluğundandır.

rnek:

Kiralıktır / tabelası yere düşmüştü.

Belirtili isim tamlaması bir başka ismi niteleyecek biçimde kullanıldığında, sıfat tamlamasının tamlayanı olur.

rnek:

Gözümün bebeği yavrum sonunda iyileşti.

B) Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayanın ek almadığı, tamlananın -i ekini aldığı durumdur. Tamlayan ve tamlanan arasında sürekli olan bir bağ vardır.

Örnek:

Köy okul + u = Köy okulu

Tamlanan (okulu) in hangi okul, neredeki okul olduğu kesin değil, sadece genel anlamda herhangi bir köy okuludur.

Tamlayan, tamlananın daimi tamamlayıcısı olması hasebiyle kendisinin sıfatı durumundadır. Ergin (2011, s. 382)'in belirttiği gibi “eksiz isim tamlamaları hep birleşik isim durumundadırlar”.

Örnek:

Kuş kafesi = Kuş kafe+si

Bu yaz kiraz ağacı çoştı.

“Kiraz ağacı” belirtisiz isim tamlaması, cümlede ne çoştü? sorusunun karşılığı olan belirtisiz nesne görevindedir.

Belirtisiz İsim Tamlamasının Özellikleri:

Belirsiz isim tamlamalarında tamlayan ile tamlanan arasına hiçbir unsur giremez.

Milli Eğitim eski Bakanı gibi yanlış kullanımlar yaygın olsa da doğrusu “eski” sıfatını başa alarak “eski Milli Eğitim Bakanı” şekline getirmektir.

Belirsiz isim tamlamasının birleşik isim şeklinde olması sebebiyle birçok nesne isimleri bu tamlama biçimindedir.

Örnek:

“Eğitim Fakültesi, kahverengi, bulaşık makinesi” gibi.

Tamlayan tamlananın cinsini, türünü belirtir.

“Bebek beşiği” (beşik) bebek cinsiyle ilgilidir.

Tamlayan tamlananın sebebi olmasıdır.

Örnek:

“Kaza kurbanı” (kurban olmasının nedeni kazadır).

Zamirler belirtisiz isim tamlamasının bir unsuru değildirler.

Tamlayan tamlananın neden yapıldığını, kaynağını gösterir.

Örnek:

Çilek reçeli, taş kömürü gibi.

Tamlayan tamlananın yerini, zamanını gösterir.

Örnek:

Muharebe alanı, lise yılları gibi.

Tamlanan tamlayanın zamanını gösterebilir.

Örnek:

Çilek mevsimi, çalışma vakti gibi.

Unsurlar araç-gereçleri belirtebilirler.

Örnek:

Dikiş makinesi, kâğıt kebabı gibi.

Zincirleme İsim Tamlaması

Tek başına bir isim tamlaması olmayıp, ikiden fazla isimden oluşma durumudur. Tamlayanı, tamlananı ya da her ikisine yeni bir kelime eklenmesi veya her ikisi birden isim tamlaması olabilir.

Örnekler:

Resim defteri (n) in sayfası

“Resim defteri” belirtisiz isim tamlaması (n) –ın eki alarak belirten durumunu aldı.

“Evin mutfak dolabı” tamlananı (mutfak dolabı) belirtisiz isim tamlamasından oluşmuş, zincirleme isim tamlaması.

Takısız İsim Tamlaması

Bu kelime grubunun isim tamlaması mı sıfat tamlaması mı olduğu konusu tartışmalıdır. Örneğin “demir kapı”, “elmas yüzük” gibi kelime gruplarındaki “demir, elmas” kelimelerinin ad görevinde değil, bir varlığın özelliğini bildirdiğinden sıfat tamlaması olduğu yönünde farklı görüşler vardır.

3.5.2. Arapça İsim Tamlaması (الإضافة)

Çörtü (2012, s. 315)'ye “göre bir ismin manâsına açıklık kazandırmak için ikinci bir ismi ona bağlamaya İzâfe etmeye izâfet denir”. Sözlük anlamı izafenin bir şeyi başka bir şeye dayamak demektir. İzâfette önemli olan birinci kelime ikinci kelimedenden anlam kazanmasıdır.

İzâfet terki Türkçeye önce muzâfun ileyhın sonra muzâfın çevirisi yapılır. Muzâfun ileyh –ın, -in,-un,-ün takısı alarak bağlantıyı sağlar.

Hîşam (2000, s. 272)'a göre “izâfet terkinde ilk isme muzâf (tamlanan), ikinci isme muzâfun ileyh (tamlayan) denir”.

Örnek:

Evin bahçesi / حديقة البيت.

İkinci isim olan (البيت) muzâfun ileyh, ilk kelime olan حديقة muzâfı tamamlamaktadır (Ayd, 1989, s. 545). Bu tamlama işine izâfet denir.

İzâfetin genel özellikleri:

- Muzâf harf-i tarif ve tenvin almaz. Söz dizimindeki yerine göre i'râblanır, hareke alır. Yani fâil olduğunda merfû, ya da meful mansûb, harfî cerden sonra geldiğinde mecrûr olur.
- Muzâfun ileyh devamlı mecrurdur (Hîşam, 1981, s. 38).
- Muzâf ve muzâfun ileyh kesinlikle peşpeşe gelir. Aralarına bir lafız, terkin giremez. Türkçenin tersine önce muzâf ardından muzâfun ileyh gelir. Muzâf, muzâfun ileyh mârifeyse, mârifelik nekreyse nekrelük kazandırır. Bu anlamda birincisine belirtili izâfet, ikincisine belirtisiz izâfet denir. Belirtili izâfet –ın,-in,-un,-ün takılarını alır. Belirtisiz izâfet ek almaz.

Sınıfın defteri (belirtili izâfet) دفتر الصف sınıf defteri (belirtisiz izâfet) دفتر صفّ

Birinci kelime mudâf yani tamlanan, ikinci kelime mudâfun ileyh ise tamlayandır.

- Muzâf tesniye ve cem'i müzekker sâlim olursa “nun” (ن) harfî düşer.

Örnekler:

İki öğrenci geldi. / جاء الطالبان.

İki fakülte öğrencisi geldi. / جاء طالبا الكلية.

Onlar okulun öğretmenleridir. / هؤلاء معلمو المدرسة.

Okulun öğretmenlerine teşekkür ettim. / شكرت معلمي المدرسة.

e) İzâfet terkininde birden fazla muzâf ve muzâfun ileyh olabilir. Bu tür izafetlere تتابع الإضافة (zincirleme isim tamlaması) denir. Bu durumda tenvini veya lââm-ı târifî en sondaki kelime alır.

Örnek:

Evin kapısının anahtarı. / مفتاح باب البيت.

Burada (باب) kelimesi muzâfun ileyh olduğundan kesre alır. Zincirleme izâfette en son kelime, önündeki kelimeleri etkilediğinden önemli kelimedir.

f) Zamirler, işaret isimler, ism-i mevsûller ve alemler muzâf olamaz.

g) Muzâfin sıfatı, muzâfin ileyhten sonra gelir. Muzâf sıfat tamlaması durumunda kullanıldıktan sonra, muzâfun ileyh zikredilmek istenirse, muzâfun ileyhe (ـه) edatı getirilir (Koçak, 1992, s. 66).

Örnek:

Evin küçük oğlu. / ولد البيت الصغير.

Aynı lafzı şu şekilde de oluşturulur. / الولد الصغير للبيت.

Yukarıdaki cümle şöyle de ifade edilebilir.

h) Muzâfun ileyh alem veya zamir olabilir.

Örnek:

Onun annesi doktordur. / أمه طبيبة.

(هـ) zamiri muzâfun ileyh görevindedir.

Muzâfa bitişen mütekellim yâ (ياء المتكلم) sı, kelimeye muzâfun ileyh olduğunda (ي) fethalı olarak da gelebilir (Cârim ve Emin, 1965, s. 134).

Örnek:

Sadakalarımla fakire şefkat gösteririm. / أعطف على الفقير بصدقاتي. / بصدقاتي.

Cümlede görüldüğü gibi (ي) muzâfun ileyh olarak kesreli de, fethalı da gelebilir.

Eğer muzâf olan kelimedeki elif-i maksûra (ى) varsa, mütekellim yâ'sını muzâfun ileyh yapmak isteniliyorsa harekeli (ي) ya dönüştürülür.

Örnek:

Değneğim güzeldir. / إن عصاي الجميلة.

Muzâfdaki kelime elif-i maksurâ ise, bu elif muzâfun ileyh olan (ي) ye idğam edilir, şeddeli okunur ve sonu fethalı harekelenir.

Örnek:

Avukat (المحامي), avukatım (محامي).

Örnek:

Yolculukda gecelerim mehtablıydı. / كانت ليالي في السفر مقمرة.

Müsennalarda mütekellim yâ'sı muzâfun ileyh olduğunda sondaki (ن) düşer ve (ي)nin harekesi fetha olur.

Örnek:

Anne-baba (والدان) Benim anne-babam (والدائي)

Cem’i müzekker sâlimlerde ref durumunda tesniyenin kuralı geçerlidir. Nasb ve cer halinde (ن) yine düşer, kelimenin son harekesi kesre olup şeddelenir ve fethe yapılır.

Örnek:

Öğretmenler (معلمون) Öğretmenlerim (معلموي)

Örnek:

Öğretmenlerimi gördüm. / رأيت معلمي .

İzâfet Türleri: İzâfet lâfzî ve manevi olmak üzere iki temel kısma ayrılır (Ayd, 1989, s. 550):

1) Manevi İzâfet

Amel etme şartlarını yerine getirmemiş yani fâil ve mefûl alma özelliği bulunmayan şibih fiillerin (ism-i fâil, ism-i mef’ul ve sıfat-ı müşebbehe) veya bunların dışında herhangi bir ismin muzâf olarak bulunduğu izâfet terkibidir.

Burada amel etme şartlarının oluşmama durumu; şibih fiiller bir meslekten (كاتب, طالب) veya geçmiş zaman anlamı taşıyorlarsa amel edemezler.

İzâfet terkibi denildiğinde ilk bilinen bölümdür.

Bu izâfete “إضافة محضة” (Hakîki İzâfet) veya “إضافة بيانية” şeklinde de tanınır.

Manevi İzâfetin Özellikleri:

a) Manevi izâfete temel bakış, anlam olarak yeni bir mana kazanmasıdır. Bu, muzâfun ileyhin mârife veya nekre olmasıyla ilgilidir. Harfî cer anlamı vardır. Manevi izâfetlerde araya bir harfî cer takdir edilebilir. Mârifelik ve nekrelilik yönünden anlam kazanır.-ın, -nun anlamı verir.

Örnek:

“Evin odası”(belirtili izafet) / غرفة البيت

Örnek:

“Okul yolu” (Belirtisiz) / طريق مدرسة

Belirtisiz isim tamlamasındaki hususiyetlikten anlaşılması gereken anlam daralmasıdır. (okul yolu) derken başka herhangi bir yol değil sadece (okul) la sınırlanmıştır.

b) Harfî cer anlamı taşıması bakımından:

1) Mülkiyet إضافة ملكية anlamındadır. “ل” harfî ceri gizli olarak bulunur.

Muzâfın, muzâf ileyhe âit, özel olduğunu ifade eder.

Ali'nin öğretmeni / مدرس علي مدرس لعلي

2) “الإضافة التحصيلية” tahsislik anlamında olup “من” harfî ceri gizlidir. Burada muzâfın ileyh, muzâfın türünü açıklar.

Örneğin:

Gümüş bilezik / سوار من فضة : سوار فضة

3) Zarfiyyet manasında الإضافة الظرفية denir. “في” harfî ceri yine gizli olarak vardır.

Muzâfun ileyh yer ve zaman bildirir.

Yolculuk arkadaşı / صديق في السفر صديق السفر

Harfî cer anlamı taşıması yani başka anlamlar kazanması durumu iki şekilde oluşur:

1) Teşbih için benzetme: “الإضافة للتشبيهية” denir. Muzâf mefulü mutlak nevi olduğu zamanki durumdur. Konuyu daha iyi anlayabilmek için mefulü mutlağın özelliklerini hatırlamak da yarar vardır.

Mefûlü mutlağın mastar halinde gelmesinin iki kısmı vardır. Birinci kısmı te'kid (pekiştirme), sayı ve tür bildirir. İkinci bölümü ise mefulü mutlak muzâfsa yada sıfat mevsufsa türünü bildirir.

Örnek:

وثنب النمر وثوب الأسد. / Kaplan aslan gibi sıçradı.

Yukarıdaki örnekte (النمر) muzâfi, mastar anlamında olup mefulü mutlağın muzâflıktan dolayı nevi seklidir.

2) Sayı bildirmek için izâfet;

a) Üç ve on arası sayılarda (on dahil) izâfetinde;

Örnek:

في الصف تسعة تلاميذ. / Sınıfta dokuz öğrenci var.

b) Yüz, bin ve bu sayıların katlarında izâfetinde;

Örnek:

في هذه المدرسة ألف طالب. / Bu okulda bin öğrenci var.

Bu tarz izâfetin, muzâfi ileyi aynı zamanda sayının temyizi olmaktadır.

Manevi izâfetle ilgili diğer önemli özellikler:

Bazen muzâfın ileyi nekre olsa bile mârifeye kabul edilebilir. Eğer kelime bir âidiyet, mülkiyet anlamı barındırıyorsa, mârifeye olmasa da anlam olarak mârifeliğe yaklaşmışsa bu durum söz konusudur.

Örnek:

ضحك ولد محزون. / Hüzünlü çocuk güldü.

İzâfet tamlaması mârife değil ancak (ولد) kelimesi her çocuk değil, hüzünlü çocuk olarak anlam daralması yaşadığından mârife olarak kabul edilmekte olup, mülkiyetlik anlamı taşımaktadır.

Muzâfin ileyh nekre ise, muzâfin türünü bildirir.

Örnek:

Sevinç çılgılığı. / نداء سرور

Çoğunlukla muzâfun ileyh mârifeyse âidiyet anlamı vardır. Ama istisnaları mevcuttur. Genellikle muzâfun ileyh nekre ise türünü, nevîni bildirir.

2) Lâfzî İzâfet

Amel etme şartlarını yerine getirmiş şibih fiillerin kendi fâil veya mefullerine izafetidir (Günday, H. ve Şahin, Ş. 2001, S. 675). Amel etme şartları gözden geçirildiğinde şibih fiiller harf-i târif alırlarsa amel eder ancak harf-i târif yoksa şu şartlarda gelmesi gerekir: Ya haber, sıfat, hal ya da soru, olumsuzluk edatıyla lafzi izâfet olurlar.

Örnek:

Ahmet çocuğu dövüyor. / أحمد ضارب طفل.

Bu cümlede (أحمد) mübteda, (ضارب) haber, şibih fiilin ismi fâilidir. (طفل) mudâfun ileyhtir, mefuldür.

Yukarıdaki cümleyi şöyle de oluşturulur.

أحمد ضارب ولدا.

Lâfzî İzâfetin Özellikleri:

a) Lâfzî izâfet, tenvinin veya nünün ağırlığını gidermek amacıyla yapılır (Hâşimî, 1990, s. 273).

Yani lâfzî izâfetin lafızda kolaylık sağlamak için yapıldığı söylenebilir.

Örnek:

Babanın güvendiği bir adamı ziyaret ettim. / زرت رجلا أمين الأب.

Bu cümle şöyle de kurulabilir.

زرت رجلا أميناً أبه.

b) Lâfzî izâfette muzâf, manevi izâfette olduğu gibi muzâfu ileyhten anlam yönünden bir değişiklik kazanmaz.

c) Lâfzî izâfette muzâf, muzâfun ileyhten mârifelik almaz.

Tekrar yukarıdaki örneği ele alındığında:

زرت رجلا أمين الأب.

Lâfzî izâfet (أمين الأب) dir. Muzâf (أمين) nekredir. Muzâf, muzâfun ileyhten mârifelik almadığı için nekre olup, (رجلا) nekre olan kelimenin sıfatıdır.

d) Mâriفة bir kelimeye sıfat yapılmak istenirse muzâfa (ال) takısı getirilebilir.

Örnek:

كبير الحديقة / Bahçesi büyük.

Yukarıdaki lâfzî izâfet terkebini sıfatlaştırmak istersek muzâfa (ال) takısı getirmek gereklidir.

Örnek:

رأيت القندق الكبير الحديقة / Bahçesi büyük oteli gördüm.

Ancak lafzî izâfette muzâfun (ال) almasının şartı, müfret kelimelerde muzâfun ileyh mâriفة olması veya muzâfun ileyh in elif - lamli bir kelimeye muzâf olma durumudur.

Burada önemli olan bir nokta (ال) dir. Âlem olan isimler bu kategoride sayılmaz.

الضارب الكلب.

Muzâfun ileyh (الكلب) harfi tarif şeklinde olduğundan mudâf (الضارب) mârife halinde bulunmaktadır.

Örnek:

الضارب كلب الرجل.

Muzâfun ileyh (كلب) e başka bir elif lamlı kelimenin eklenmesiyle, kısaca zincirleme izâfet yapılmasıyla elde edilir.

Muzâf ve Muzâfun İleyhin Hazfî:

a) Anlamın karışma ihtimali yoksa muzâf hazfedilip, muzâfun ileyh onun yerine geçer ve onun i‘rabını alır.

Örnek:

يحيب طلاب الصف. / سınıf öğrencileri yanıtıyor.

Yukarıdaki izâfetli cümledeki muzâfî (طلاب) düşürüldüğünde

يحيب الصف. / Sınıf yanıtıyor.

Cümlede anlam karışıklığı bulunmuyor. Muzâfun ileyh (الصف) den muzâf anlaşılmaktadır.

b) Muzâfun ileyh hazfedildiğinde muzâfa ya (ال) ya da tenvin getirilir.

Örnek:

استمعت إلى صوت الولد. / Çocuğun sesini dinledim.

Muzâfun ileyh (الولد) hazfedildiğinde;(الولد) muzâfun ileyhi hazfedilip, muzâfın önüne harf-i târif (الصوت) gelmiştir.

c) Bazen aynı kelime iki defa muzâfun ileyh olabilir. Bunlardan biri diğerine atfedildiğinde ilk kelimeyle yetinilerek diğeri hazfedilebilir (Erbil, 1992, s. 279).

Örnek:

رأيت أم مصطفى وأخت مصطفى. / رأيت أم مصطفى وأخت مصطفى.

Muzâfun ileyh olan (مصطفى) kelimesi cümlede iki defa yer almış olduğundan aynı kelimeyi üst üste yinelemek istenilmediğinde hazfedilir.

Örnek:

رأيت أم وأخت مصطفى.

الشبيه بالمضاف (Şibh-i İzâfet)

Çörtü (2012, s. 327)'ün belirttiği gibi “gerçek izâfet terkibi olmamasına rağmen bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelimelerle husûsilik (özellik) ve destek kazanmasına denir. Şibh-i izâfet; şibh-i cümle (zarf-ı mustakarr) olan sıfatla, halle bunlar dışında temyîzle, te’kîdle oluşur. Şibh-i izâfet, şibh-i fiilin fâili, nâib-i fâili ve mef’ûlü ile olur”.

Örnek:

شرب حليب للولد. / شرب حليب للولد.

Nekre isimden sonra gelen cümle ve şibh-i cümleler sıfat olduğundan, yukarıdaki (للولد) şibh-i cümlesi bu nedenle sıfattır.

Muzâfun ileyh olmamalarına rağmen, önlerindeki kelimelere anlam kazandırmaları hasebiyle aralarında oluşan ilişki şibh-i izafettir.

Örnek:

في الشارع خمس وعشرون سيارة. / في الشارع خمس وعشرون سيارة.

Temyîz olan (سيارة) kelimesi, anlamı tam açık olmayan (خمس وعشرون) sayılarının manalarının açıklık kazandırdığından sayı ile temyiz arasında şibh-i izâfet oluşur.

في الشارع خمس وعشرون سيارة.

3.5.3. Muzâfun İleyh Olan Cümle

Cümleler nekre kelime hükmünde olduğundan, nekre bir isme muzâf olan bir kelimenin husûsuyetlik elde ettiğini daha önce belirtilmişti. İşte, bir kelimeye muzâf olup, husûsulik kazandıran cümlelere Muzâfun ileyh olan cümle denir. İ'rabda mahalleri mecrurdur (Yaran, 2000, s. 66).

Muzâfun ileyh olan cümle için, kendinden önce, cümleye muzâf olan ilgili edatlar bulunmalıdır. Şimdi bunları ve temel özelliklerini ele alalım:

A) Cümleye Muzâf Olan Kelimeler

Muzâf ve muzâfun ileyh olmak isimlere dair bir özelliktir. Bazen cümleler de muzâfun ileyh olurlar (Çörtü, 2012, s. 320).

Cümleye muzâf olan kelimeler ikiye ayrılır:

a) Yalnızca cümleye muzâf olanlar. (لما , إذا , حيث , إذ)

b) Hem cümleye hem de müfret (tek) kelimeye muzâf olanlar.

1- (لما): Cümleye muzâf olan zarftır. Çörtü (2012, s. 322)'ün belirttiği gibi kendisinden önce gelen muzâfun ileyh cümlesi aynı zamanda şart cümlesi olup gerek şart, gerek cevap cümleleri mâzi fiil veya mâzi fiil anlamlıdır. Cümleye katkıda bulunduğu anlamlar çeşitlidir. Sık kullanılanlar; -dığında, -dığı zaman,-yapınca,-yaparken anlamındadırlar.

Örnek:

لما كتبت الرسالة ندمت. / Mesajı yazdığımda pişman oldum.

(الرسالة كتبت.). Muzâfun ileyh ise (لما) dır. Muzâf dır.

Örnek:

لما هطل المطر جرى السيل. / Yağmur aralıklarla yağınca su baskını oldu.

(لما), muzâfun ileyh (هطل المطر) cümlesine, muzâf olan edattır. Aynı zamanda cezm olmayan şart edatıdır. (جرى السيل) şart cümlesinin cezimli olmayan cezasıdır (cevabıdır).

2- (إذا): Cümleye muzâf olan zarftır. (لما) gibi kendisinden sonra gelen muzâfun ileyh cümlesi aynı zamanda şart cümlesidir. Şart cümlesi mâzi veya mâzi anlamlı olur. Cevap tarafı genellikle muzâri olur, mâzi de olsa muzâri anlamı verilir. Cümleye verdiği anlamlarda genellikle (لما) ile benzerdir.

Örnek:

كردشيم جليسه سانا جليريم. / أخي إذا قدم أحيئك.

Temel cümle (أحيئك), yan cümle (إذا) dir. (إذا), kendisinden sonra gelen muzâfun ileyh olan cümleye mudâftır. Aynı zamanda gelecek zaman anlamını taşıyan cezimli olmayan zaman zarfıdır.

3) (حيث): Genellikle mekân zarfı görevi vardır. Ma'rife isimden sonra gelirse hâl, nekre isimden sonra gelirse sıfat olur.

İsim cümlesine muzâf , eğer haberi (موجود, كائن) gibi umumi anlamlı haber hazfedilebilir (Çörtü, 2012, s. 323). Anlam olarak -dığı yer(de), yapacağı yer(de), -yaparsa,-yapacağı için gibi katkılar sağlar.

İsim cümlesi:

توجهت حيث أمينة تتناول الطعام. / Emine'nin yemek yediği yere yöneldim.

Temel cümle (توجهت) dir. Yan cümle (أمينة) muzâfun ileyh isim cümlesidir.(حيث) muzâf mekân zarfıdır.

Fiil cümlesi:

عاش حياته في أنقرة حيث ولد. / Hayatını doğduğu yer olan Ankara'da geçirdi.

Yan cümle (حيث ولد) dir. Muzâfun ileyh olan fiil cümlesidir. (حيث) bu cümleye muzâf olan mekân zarfıdır.

4) (إذ): Muzâfun ileyh cümlesine mudâf olan cümledir. Sükûn üzerine mebnîdir. Kendisinden sonra muzâri fiil veya isim cümlesi gelirse gelecek zaman anlamında olur. Bu edat aynı zamanda mef'ûlun fih, bîh, lêh olabilir. Çörtü (2012, s. 324)'ye göre “cümleye -dığı için, dığından, -yaparken, -dığında eklerini verir. (بينما) ve (بينما) dan sonra gelirse mufâcee (sürpriz) harfî olur”. Artık zarf değil, harf olup -bir de ne görsün, aniden, birdenbire gibi anlamlarla cümleye bağlanır.

Örnek:

Sen yediğın zaman yerim. / أكل إذ أكلت.

Temel cümle أكل Yan cümle ise إذا yan cümlelerin mudâfu olup, (أكلت) ise yan cümlelerin mudâfu ileyhi olan cümlesidir.

Örnek:

Bahçede yürürken bir de ne görelim, karşımızda bir sincap!

بينما كنا سائرين في الحديقة إذ طلع علينا سنجاب.

Yan cümledeki (إذ), mudâfdır. Muzâfun ileyh olan cümle (طلع) kısmıdır. Önemli bir nokta burada (إذ) in artık edat değil, mufâcee harfî olduğunu görmek gerekir. Bunun sebebi yukarıda açıklandığı gibi cümleye yeni bir anlam kazandıran (بينما)'nın varlığıdır.

B) Hem cümleye, hem de müfred (tek kelimeye) olan edatlar:

En çok kullanılanları (يوم، حين، قبل، بعد) dır.

Örnek:

Cumartesi günü kütüphaneye gittim. / ذهبت إلى المكتبة يوم السبت.

(يوم) mudâf, müfred kelime olan (السبت) muzâfun ileyhdır.

(حين): Muzâf olan bir edattır. -dığında, -dığı zaman,-yaparken, yapar yapmaz anlamlarını kazandırır.

(يوم و حين) cümleye muzâf olduklarında, muzâfun ileyh cümlesinin başında (أن) bulunmaz.

Bu duruma daha çok pratikte rastlanılmaktadır (Çörtü, 2012, s. 324).

Örnek:

Onu benimle konuştuğu zaman tanıdım. / عرفته حين تكلم معي.

Temel cümle (عرفته), yan cümle (حين تكلم معي) dir. (حين) muzâf olan zaman zarftır. (تكلم

مع) muzâfun ileyh olan cümledir.

(بعد، قبل) den sonra gelen muzâfun ileyh cümlelerin başında (أن) edatı bulunur.

(بعد أن): -den sonra anlamındadır.

Örnek:

Akşam yemeğini yedikten sonra dışarı çıktım. / لقد خرجت بعد أن تناولت العشاء.

(بعد أن) temel cümle, yan cümlesidir. Muzâf (بعد أن) olup, muzâfun ileyh olan cümle

(العشاء تناولت) fiil cümlesi halinde yer almıştır.

(قبل أن): -den önce anlamında kullanılır.

Örnek:

Kahire'den ayrılmadan önce amcamı ziyaret edeceğim.

سأزور عمي قبل أن أغادر القاهرة

Temel cümle (سازور) olup, yan cümle (قبل أن) dir. (أغادر القاهرة) muzâfun ileyh olan cümledir. (قبل أن) zaman zarfıdır ve aynı zamanda muzâfdır.

C) Daima muzâf olarak kullanılanlar:

1) Hem cümleye hem de tek kelimeye (müfret) her zaman muzâf olarak kullanılan pek çok edat mevcuttur. En yaygın kullanılanları:

مثل، شبه، نظير، غير، سوى، كلا، ذو، عند، أي، بين، فوق، تحت، سبحان، كلتا...أخ.

Yukarıda verilen kelimelerden (مثل، شبه، نظير) gibi benzerlik ve (غير و سوى) ifade eden isimler daima mübhem oldukları için marifeye muzâf olmakla marifelik kazanmazlar. Bu nedenle nekreye sıfat olmaları daha uygun düşer.

Örneğin:

رأيت في الطريق امرأة مثل مريم. / Yolda Meryem'e benzeyen (gibi) bir kadın gördüm.

(مثل) belirsiz kelime grubuna girdiğinden, marifeye muzâf olsa da marifelik kazanmaz.

(امرأة) mevsufuna sıfat olmuştur.

(أي): Hangi anlamındadır. Ez- Zücâcî (1984, s. 395) nin belirttiğine göre “belirsiz bir kelime olarak akıllı veya gayri akıl kelimeler için kullanılabilir”.

Örnek:

أي كتاب تختاره؟ / Hangi kitabı seçiyorsun?

Muzâf (أي)، muzâfun ileyh (كتاب) dir.

Örnek:

سافرت عند طلوع الشمس. / Güneş doğduğunda yolculuğa çıktım.

(عند) zaman zarfı olup muzâfdır. (طلوع الشمس) muzâfun ileyh cümlesidir. İç irdeleme sonucunda (طلوع) aynı zamanda muzâf, (الشمس) kelimeside muzâfun ileyh olduğu görülür.

Örnek:

Halitten başkası gelmedi. / ما جاء سوى خالداً.

(سوى) muzâf, (خالداً) muzâfun ileyhtir.

2) (أي، مع، جميع، بعض، كل) kelimelerinin muzâfun ileyhleri düşürülebilir.

Örnek:

Öğrencilerin hepsi törene katıldı. / اشترك الطلاب جميعا الحفلة.

Burada (هم) muzâfun ileyhi hazf olmuştur. Düşmemiş hali şöyledir:

اشترك الطلاب جميعهم الحفلة.

Örnek:

Beraberce güldüler. / ضحكوا معهم.

Cümlede (هم) zamiri muzâfun ileyh görevindedir. Ancak zamiri düşürüldüğünde şu

şekilde gelebilir. / ضحكوا معا.

İzafet ve muzafun ileyh'in örnek cümleleri:

a) Mübteda durumunda

Örnek:

Olayın boyutları dehşet verici. / أبعاد الحادث المؤلمة.

b) Mefulü bih durumunda

Örnek:

Saat dokuzda kahvaltı yaparım. / أتناول طعام الفطور في التاسعة.

c) Şibh-i izâfet

Örnek:

Sincaplar ağaç oyuklarında yaşarlar. / تعيش الساجيب في فتحات الأشجار.

d) Mudâfun ileyh olan cümle

Örnek:

Pencerenin yanında oturdum. / جلست عند النافذة.

3.5.4. Türkçe ve Arapça İsim Tamlaması ve Muzâfun İleyh Cümlesinin Karşıtsal Çözümlemesi

Her iki dilde yapılan çalışmalar sonucu isim tamlaması için benzer ve farklı yönler belirlenmiştir. Bu karşıtsal çözümlemenin:

A) *Benzer yönleri:*

- 1) Ana dil Türkçe ve hedef dil Arapçada isim tamlaması iki ismin ard arda gelmesiyle oluşur. Her iki dilde tamlayan ve tamlanan vardır.
- 2) Belirli ve belirtisiz isim tamlamaları genel olarak anlamsal açıdan geçici ve sürekli birliktelik içindedirler.
- 3) Türk dilinde, belirtili isim tamlaması ilgi hâli –ın’ın karşılığı ikinci kelimeye harf-i târif getirmekle olur.
- 4) Türk dilindeki “bileşik sıfatlar”, Arapçadaki lâfzî izafetinin karşılığıdır.
- 5) Her iki dilde de isim grupları ilgi, mülkiyet, âitlik, mensubiyet gibi belirtme özellikleri taşır.
- 6) Türkçedeki belirli ve belirsiz isim tamlamasının karşılığı, Arapçada manevi izâfettir.

7) Türkçe tûmcedeki belirtisiz isim tamlamasında, tamlanan tamlayanın türünü, çeşidini bildirir. Aynı durum Arapçada isim tamlamasının bir türü olan izâfet-i beyâniyyede benzerlik gösterir.

8) Her iki dilde de sayısı ikiden fazla olan zincirleme isim tamlaması da vardır.

9) Her iki dildeki isim tamlamasında eksiltmeye gidilebilir.

Örnek:

Sınıf pür dikkat öğretmeni dinliyor. / يستمع الصف للمعلم بدقة.

Cümlede (öğrenciler) kelimesi düşürülmüş olup, (sınıf) sözcüğüyle “öğrenciler” anlatılmak istenmiştir.

10) İsim tamlaması Arapça ve Türkçe sözdiziminde özne (fâil), nesne (mef'ûl) ve dolaylı tümleç görevlerini yaparlar.

11) Her iki dilde de işaret isimleri isim tamlaması değildir.

12) Türkçe ve Arapça isim tamlamasında iki ismin arasına giren herhangi bir noktalama işareti bulunmaz.

B) *Farklı yönler:*

1) Türkçede isim cümlesinde ilk isim tamlayan, ikinci isim tamlanandır. Arapçada sıralama bunun tersi olup önce tamlanan ardından tamlayan gelir.

(Sınıfın dersi) “sınıfın”, tamlayan, “dersi” tamlanandır.

2) Arapçaya özgü i'rab olgusu Türkçede olmadığından isim tamlaması konusu Türkçede daha sade ve daha anlaşılırdır.

3) Arapçada muzâf ve muzâfun ileyh arasına hiçbir kelime, lafız giremez. Ancak Türkçede belirtili isim tamlamasında tamlayan ile tamlanan arasına bir ya da daha fazla sözcük girebilir.

Örnek:

Defterin yırtık sayfası

Tamlayan ile tamlanan arasına, tamlananı niteleyen bir sıfat almıştır.

4) Türkçede belirtili isim tamlamasında tamlayan ve tamlanan yer değiştirebilir. Böyle bir durum Arapçada söz konusu değildir.

Örnek:

Sevgisi her şeye değerdi babamın.

(Sevgisi) tamlanan, (babamın) tamlayan yer değiştirmiştir.

5) Arapçada, Türkçede bulunmayan ikil ve cem'i müzekker sâlimlerde (و) lar düşer.

6) Arapçada birinci tekil şahıs ikil bir kelimeye ulandığında (و) harfi düşer yerine harekeli (ي) harfi gelir. Böyle bir durum Türkçede mevcut değildir.

7) Arapçada bağlaçlarla ve zarflarla muzâfun ileyh olan yan cümlelerin birebir karşılığı Türkçede bulunmamaktadır.

8) Her ne kadar sayıca pek çok olan bağlaçlar Türkçede tamlayan, kendinden sonraki cümle ya da kelime tamlanan görevinde değildir. Ancak Arapçada böyle bir yapı vardır.

9) Arapçada (üç - on) arası sayılar ve yüz, bin ve bu sayıların katları izâfet kullanılır. Türkçede bu uygulama bulunmamaktadır.

10) Arapça izâfetinde önemli yer tutan, gizli, görünmeyen belirli harfi cer anlamı veren olgusu vardır ki bu Türkçe de mevcut değildir.

11) Arapça izâfette yapısal özelliğinden kaynaklanan, Türkçede bulunmayan - karşılaştırılması yapılamamakta- dilbilgisi özellikleri vardır. Örneğin kelimenin son harekesini etkileyen i'rab, ikiller, çoğullar ve bu öğelerin değişken halleri gibi.

12) Arapça izâfet konusu, Türkçedeki isim tamlamasından daha ayrıntılıdır.

3.5.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu Arapça Öğretiminde İzâfet ve Muzâfun İleyh Cümlesinde Karşılaşılması Olası Güçlükler

Türkçe ve Arapça dillerinde isim tamlaması ve muzâfun ileyh cümlesi konusundaki benzerlik ve farklılıkları yukarıda belirtilmiştir. Benzerlikten çok, farklılıklarla karşılaşılması farklı dil ailelerine üye olmalarından temellenmektedir.

Farklı yönlerin, öğrenme aşamasının başlarında Arapça öğrenenlerin karşısına birer zorluk olarak görünebileceği var sayılmaktadır. Bu olası problemleri aşağıda paragraflar halinde vermeye çalışıldı.

1) İzâfet

Arapçada muzâf ve muzâfun ileyh sürekli bir arada olan terkipdir. İlk karşılaşılabilecek zorluk Türkçe isim tamlaması bilgilerini sıralama bakımından aynen uygulamalarıdır. Türkçe isim tamlaması dizilişi önce tamlayan sonra tamlanan olarak gelir. Arapçada bunun tam tersi söz konusu olduğundan, öğrenen buna dikkat etmezse anlam karışıklığı olabilir. Bu durum öğrenmeyi güçleştirebilir.

Türkçede daha yalın olan isim tamlaması belirtili ve belirtisiz olmak üzere ikiye ayrılır ve zorlanmadan anlaşılır. Ancak Arapçada durumun biraz karışık olmasının bir nedeni yapının içinde yapı olmasındadır ve her yapının düzenli, kurallı işleyişi bulunmaktadır. Meselâ yukarıdaki belirli, belirtisiz isim tamlaması Arapça izâfetinde sadece anlamsal açıdan bir değişikliktir. Adım adım konu genişler ve her genişleme birbiriyle ilintilidir. Bu değişik haller, çok kaideler, kurallar öğrenme sürecinin yavaşlaması ve algılamada zorluk sıkıntılarını gündeme getirebilir.

Başka bir güçlükte Türkçede bulunmayan, Arapça nahvinin bel kemiğini oluşturan ve her zaman karşımıza çıkan i‘rabın kelime üzerindeki etkisi ve yaptırdığı değişikliklerde konuyu anlamada sıkıntıya sebep olmaktadır.

2) Mudâfun İleyh Olan Cümle

Muzâfun ileyh olan yan cümlenin Türkçe karşılığı yoktur. Bu durum önce öğrenme üzerinde -karşılaştırma yapamayacakları için –olumsuz bir etki sayılabilir.

Ayrıca muzâfun ileyh yan cümlesi, çeşitli kelimeler (zarf ve bağlaçlar) den oluşur. Bu kelimenin kendisi muzâftır. Kendinden sonra gelen cümle ya da müfret (tek) kelime muzâfun ileyhtir. Bu iki bakımdan öğrenme gücüne sebebiyet verir. Öncelikle kendisine verilen bilgilere ek bilgi edinmek zorunluluğunu yaşadığından öğrenmede bu zorunluluk öğrenende bıkkınlık oluşturabilir. İkinci güçlük bağlaç ve zarflarının genellikle birçok anlamları olduğundan onları yanlış yerlerde ve anlamlarda kullanmak yanlış veya hatalı anlamalara, çeviri yanlışlarına neden olabileceği kaygısıdır.

3.5.6. Karşılaşılması Olası Öğrenme Güçlüklerine Çözüm Önerileri

Yabancı dil öğretiminde, öğretim anlamlı ve öğrencinin beklentilerine cevap verebildiği ölçüde başarılı olur. Öğrenme sınıf içinde farklılık göstereceğinden öğretmen sınıfa görsel ve işitsel araçlar getirerek, karşıtsal çözümleme yöntemini kullanarak temel dilbilgisi özelliklerini anlattığı izâfet konusunundaki öğrencinin algılamada zorlandığı yerler için, öğretmen sınıfa görsel ve işitsel araçlar getirerek sözlü ve yazılı alıştırmalarla öğrenme sürecindeki güçlükleri azaltabilir.

Hedef dil Arapçanın grameri öğrenilirken, hiçbir konunun birbirinden ayrı olmadığını, her konunun bütünü bir parçası oldukları tam kavranırsa, öğrenme sürecinde daha kolay yol alınabilir.

Öğretilmek istenen konuda kalıcılık isteniliyorsa ilk yapılması gereken öğrenci derse hazırlamak ve dersi oyunlarla, bulmacalarla, çizgi filmlerle renklendirmek de önemlidir.

Hedef dil Arapçada izâfet ve muzâfun ileyh bileşik cümleciği öğretilirken karşılaştırma yöntemi kullanılarak öğrenme süreci kolaylaştırılabilir. Öğretmen temel dil öğrenme becerilerini kazandırabilmek için öğrenci ortamına, seviyelerine uygun dil edinim tekniğini veya tekniklerini uygulayarak ve öğrencilerin ilgisi ve seviyelerini bütünleştirerek yöntemlerini zenginleştirebilir.

Öğreticinin önceden kendisini derse hazırlaması dersin aktif ve verimli geçmesini sağlayan önemli bir unsurdur. Planda, müfredatta olan konu unsurları hedeftir. Hedefe ulaşmada bol alıştırmalarla; metin okuma, metin içinde konuyla ilgili özellikleri bulabilme, dinleme, dinlediğini kendi sözcükleriyle ifade edebilme, küçük bir kompozisyon yazabilme, çoktan seçmeli sorulara yanıt verebilme yetilerini kazandırmakla yabancı dil ediniminde ilerleme sağlanacaktır.

Dilbilgisi anlatımından sonra, bir ölçme aracı olan test tekniğiyle öğrencinin, derste izâfet konusunu ne ölçüde anladığı test edilebilir. Çoktan seçmeli olarak ve tümevarım yöntemiyle hazırlanan bir testin içeriği aşağıdaki örnekte belirtilmiştir:

- Verilen şıklarda izâfeti, mudâf ve mudâfun ileyhi gösterme,
- Cümlelerde doğru ve yanlış olarak kullanılan izâfetleri,
- Arapça ve Türkçe karşılıklı basit cümle çevirilerini,
- İzâfetin türünü,

e) Cümlelerde muzâfun ileyh olan cümleyi tanıma,

şeklinde sınıf öğrenci profiline göre test parçalar halinde ya da tamamı verilerek öğrenci başarısı bir anlamda ölçülebilir.

3.6. Sıfat Tamlaması

3.6.1. Türkçede Sıfat Tamlaması

Bir varlığı vasıflayan veya belirleyen kelimeye sıfat denir (Banguoğlu, 2000, s. 341). Sıfat tamlaması, bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubudur (Ergin, 2011, s. 380).

Örneğin “*geniş* pencere, *yüksek* bina, *mavi* deniz” gibi kelime gruplarında italik yazılmış kelimeler pencerenin, binanın, denizin nasıl olduklarını yani vasıflarını göstermektedir. Cümledeki öğelere “nasıl” sorusu sorulduğunda alınan cevap, ismi niteleyen sıfatı gösterir. Aynı örnekler üzerinde bu uygulandığında:

Nasıl pencere? geniş pencere, nasıl bina? yüksek bina, nasıl deniz? mavi deniz. Belirtilmiş varlığın belirticilerini bulmak için “nasıl” sorusunun yanı sıra “hangi, ne kadar, kaç” sorularını da sorulabilir. Meselâ “hangi kitap” bu kitap, “kaç sıra” ikişer sıra gibi.

Gencan (2007, s. 210)’a göre “sıfatlar bu görevleri bakımından ikiye ayrılır”.

a) *Niteleme sıfatları* b) *Belirtme sıfatları*

A) *Niteleme Sıfatları*: Ediskun (2010, s. 133)’a göre “varlıkları niteleyen, durumlarını, biçimlerini, özelliklerini kısaca nasıl olduklarını gösteren sözcüktür”.

Niteleme Sıfatların Özellikleri

- 1) Varlıkların durumlarını belirtirler: Kirli oda, gösterişli ev gibi.
- 2) Varlıkların biçimlerini gösterirler: Kare masa, boy boy kalemler... gibi.
- 3) Varlıkların renklerini gösterirler: Kırmızı gül, siyah elbise... gibi.
- 4) Belirtisiz isim tamlamalarında genellikle belirtileni niteler: Süzgeçli bahçe kovası gibi.
- 5) Belirtili isim tamlamalarında hangi öğeyi niteleyecekse onun önüne gelir: Büyük evin temizliği gibi.

B) *Belirtme Sıfatları*

Varlıkları işaret, sayı, belirsizlik ve soru yoluyla belirten sıfatlardır.

Öteki defter, şu otel, birinci ay, yarım kilo, bazı kişiler, herhangi bir öğrenci.

Sıfatlar ancak yalın bir kavram olarak düşünülebilir, bu sebepten sıfat oldukları sürece çoğul eki almazlar (Bangoğlu, 2000 s. 341). Örneğin “büyük umutlar, kötü şarkılar” gibi.

Ayrıca sıfatlar iyelik ekleri almazlar.

Sıfat grubu, sıfat takımı diye de adlandırılabilir. Banguoğlu (2000, 342)’ye göre “sıfat hiçbir ek almadan nitelediği, belirlediği adın önüne gelerek onunla bir takım oluşturur.” Buna sıfat takımı veya sıfat tamlaması denir.

Sıfat tamlamalarında birinci kelimeye tamlayan, ikinci kelimeye tamlanan denir. Tamlayan yani sıfat cümlede yardımcı unsurdur, temel unsur tamlanandır. Türkçede yardımcı unsur başta, asıl unsur sondadır ve bu tarz tamlamalarda vurgu tamlayandadır.

Sıfat tamlamaları cümlede özne, tümleç ve yüklem görevinde bulunurlar.

Örnek:

Bir kötünün yedi mahalleye zararı vardır.

“Yedi mahalle” sıfat tamlaması dolaylı tümleç görevindedir.

Örnek:

Ağacın dibindeki adam gölgelere bürünmüştü.

“Ağacın dibindeki adam” sıfat tamlaması cümlede isim görevindedir.

Bir sıfat tamlamasında ismi niteleyen birden fazla sıfat unsuru bulunabilir (Karahan 1998, s. 20).

Örnek:

Kırmızı kiremitli, beyaz badanalı evler

“Akdeniz, başbakan, karabiber” gibi birleşik kelimeler, sıfat tamlamalarıdır. Ulanarak fiillerden sıfat yapılıdır (Ediskun, 2010, s. 148).

Ediskun (2010, s. 148)’a göre fiil kök veya gövdelerine bir takım yapım ekleri ulanarak fiillerden sıfat yapılıdır” Bu yapım eklerinden bazıları: -ç, -dık,-k, -gen gibi.

Örnek:

Kıskan-ç kadın, tanı-dık aile, oku-(y)an öğrencileri.

Bazı sıfat tamlamalarının sonuna –li yapım eki,-den eki getirilerek kurallı bileşik sıfatlar yapılabilir.

Örnek:

Kısa boy-lu adamlar (yapım eki), içten gelme söz gibi.

3.6.2. Arapçada Sıfat Tamlaması الصفة / النعت

Kendisinden önce gelen bir ismi gerek nitelik gerekse nicelik yönünden tamamlayan sözcüklere “الصفة” adı verilir (Çörtü, 2012, s. 151). Sıfat, nahivde “النعت” na’t olarak da bilinir.

Örnek olarak “جديد و كبير و جميل” (yeni, büyük, güzel) kelimeleri sıfattır. Kendisinden sonra isim gelir (Hasan, 2008, s. 434). Sıfatın nitelediği bu isme “موصوف / منعت” (mevsuf, men'ut) denir.

الصفة الوصفى (Sıfat Terkibi)

Bir ismin kendisinden sonra gelen lafızla bir nitelik, bir özellik elde etmesidir. İki isimden oluşur. İşte bu sıfat tamlaması olup, birinci kelimeye موصوف / منعت (nitelenen), ikinci, isme صفة / نعت denir.

Türkçede sıfat, ismin önüne gelerek şöyle formüle edilir: Sıfat + İsim. Arapçada ise tersi bir dizim vardır: İsim + Sıfat

“Sessiz ev” sıfat tamlaması bileşiminde ilk olarak sıfat (sessiz), ardından nitelediği ismi dizimde yerini almış. “البيت الصامت” terkininde önce isim (البيت), sonrasında sıfat (الصامت) gelir.

Sıfatın Özellikleri:

a) Arapça cümle sıralamasında hiçbir şekilde sıfat mevsûfun önüne geçemez. Ancak araya başka kelimeler girebilir.

b) Zamirler ve âlemler (özel isimler) hariç başka bütün isimler sıfat olabilir. Ancak gerçek sıfat olma özelliği müştak (türemiş) isimlerdir; ism-i fâil, ism-i mefûl, sıfat-ı müşebbehe, ism-i mensûb, ism-i tafdil, sayı ismi, (ذو) sahip veya ism-işâretleridir (Hâşimî, 1998, s. 281).

Bu adama ne dedin? / ماذا قلت للرجل هذا؟

Örnek:

Açık pencereleri kapattı. / غلقت النافذة المفتوحة.

Örnek:

Sen bilgi sahibi bir öğrencisin. / انت تلميذ ذو علم.

c) İ'rabı basitçe tâbî mâmullerdendir. Yani mevsufuna tâbidir.

d) Sıfat birden fazla olabilir. Bu durumda:

a) Sıfatlar aynı mevsufun ise atıf harfli veya atıfsız gelebilir (Şertûnî, 1960, s. 60).

Örnek:

Akıllı ve fazıl öğrenciyle konuştum.. / تكلمت مع التلميذة العاقلة و الفاضلة.

b) Mevsûf ve sıfatlar farklı ise atıf harfî (و) kullanılır.

Örnek:

Sıcak ve temiz yemek yedik. / أكلنا الطعام النظيف و الحار.

Sıfat, hakiki sıfat ve sebebi sıfat olmak üzere iki çeşittir (Ayd, 1989, s. 571).

A) *Hakiki sıfat*

Sıfat, mevsufun bizzat kendisini nitelendirir. Hakiki sıfatta sıfat mevsufuna dört yerde uyum gösterir. Bunlar, müzekkerlik - müenneslik, mârifelik – nekrelik ve müfred, tesniye ve cem'î bakımlarındandır (Ayd, 1989, s. 576).

Gayr-î âkil cemî mevsufların sıfatları, genellikle müfred müennes olarak gelir.

Örnek:

البيوت الجميلة. / Güzel evler

Ancak istisnaların varlığını göz ardı etmemek gerekir.

Örnek:

آيات بينات / Açık işaretler

“آيات” kelimesi gayr-i âkil çoğul olan (işaretler) kelimesi yukarıda bahsedilen kuralın istisnasıdır.

Örnek:

هذا كتاب مصور. / Bu resimli bir kitaptır.

Cümlesinde “مصور” sıfatı “كتاب” olan mevsufuna uyduğu ve bizzat onu nitelendirdiği için hakiki sıfattır.

Aşağıdaki tabloda hakiki sıfat örnekleri verilmiştir.

B) *Sebebi Sıfat*

Sıfat kendisinden sonraki bir başka ismi niteliyorsa bu tür sıfatlara sebebi sıfat denir.

Örnek:

رأيت جاراً مهذباً الولد. / Oğlu terbiyeli bir komşuyu gördüm.

Burada “جاراً” mevsuftur. Sıfat “مهذباً الولد” lâfzî izafettir. Bu tip izâfetler nekre bir ismi nitelediklerinde sıfat tamlaması oluştururlar.

Yukarıdaki cümle, şu şekilde de kurulabilir.

رأيت جاراً مهذباً ولده.

Burada “مهذباً” kelimesi sebebi sıfat olup “جاراً” mevsufudur. “ولده” kelimesi de sebebi sıfatın fâilidir.

Sebebi izâfetten sonra isim zamirli veya zamirsiz gelebilir (Galâyini, 2009, s. 553). Birincisi cümlede zamirsiz sebebi sıfat olma durumu lafzî izâfetle olur. Daha önceden belirtilen gibi lâfzî izâfet; ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfat-ı müşebbehenin muzaf olma halidir.

Örnekler:

Etkili söz (sözü etkili) / نافذ الكلم

Güzel yüzlü (yüzü güzel) / حسن الوجه

Babam bahçesi büyük (olan) evi aldı. / اشترى أبي البيت الكبير الحديقة.

“كبير” sıfat, mevsufu “البيت” dır. Önceden belirttiğimiz gibi muzâfın mârife yapılmak isteniyorsa, muzâf burada olduğu gibi harf-i tâ'rif alır.

Zamirsiz sebebi sıfatta, sıfatla mevsûfu arasında hakiki sıfatta olduğu gibi tam uyum söz konusudur.

İkincisi zamirli sebebi sıfattır. Bu tip sıfatın özellikleri şunlardır:

- a) Zamirli sebebi sıfat mevsufuna i'rab ve ma'rife – nekre bakımından uyumlu olmalıdır (Çörtü, 2012, s. 351).
- b) Sıfat her zaman müfret olur.
- c) Sıfatın cinsiyeti, kendisinden sonra gelen isme göreder.
- d) Sıfattan sonra gelen zamirli isim (ya fâildir ya da nâ'ibûl fâildir) daima merfû gelir ve mevsufa uygun zamiri olur (Yaran, 2000, s. 67).

Anneleri fakir olan kızlar köye gittiler. / ذهبت البنات الفقيرة أمهن إلى القرية.

Sıfat cümlede üç şekilde bulunur:

- a) Müfred
- b) Cümle (isim ve fiil cümleleri)
- c) Şibih Cümle (Zarf ve harfi cer)

3.6.3. Sıfat Cümlesi

Nekre bir isimden sonra gelen cümle ve şibh-i cümle (zarf-ı mustekarr) lerdir (Çörtü, 2012, s. 71).

Nahivde bir yan cümle olan sıfat cümlesi, haberiyye olduğundan emir, nehiy, soru, temenni taaccub ifade etmeyen cümlelerdir.

Sıfat cümlesi isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde bulunur (Hâşimî, 1998, s. 282). Sıfat durumundaki isim ve fiil cümleleri ile sıfatın nitelediği nekre mevsuf kelime arasındaki bağlantı bir zamir söz konusudur. Bu zamir müstetir (gizli) veya bâriz (açık) şeklinde bulunur ve nekre mevsufa nicelik ve nitelik yönünden uyum içindedir. Bazen de bu zamir hazfedilmiş olabilir.

İsim ve fiil cümlesi olarak gelen sıfatlar tercüme edilirken mevsuflarına –en, -an, -dığı, -diği ekleri ile bağlanırlar.

A) İsim Cümlesi

Burada yan cümle sıfat cümlesini mevsufa bağlayan bâriz, munfasıl bir zamir vardır.

Örnek:

İstanbul tarihi köklü bir kenttir. / اسطانبول مدينة عريقته قديمة.

Temel cümle (اسطانبول مدينة) dir. Yan cümle (عريقته قديمة)dur ve sıfat olan isim cümlesidir.

(عريقة) sıfatındaki (ها) zamiri (مدينة) kelimesine aittir.

Örnek:

Konyalı olan bir adam bize ikramda bulundu. / أكرمنا رجل هو قنوي.

Bu cümlede yan cümle هو قنوي dir. (هو قنوي) isim cümlesi olarak (رجل) mevsufunun sıfatıdır.

B) Fiil Cümlesi

Yan cümlelerin sıfat fiil cümlesi olarak bulunduğu çeşittir. Fiilde nekre mevsufa âit bir zamir vardır.

نام ولد يشرب حليبه مبكرا. / . سۈتۈنۈ چۈن چوچۇك erkenden uyudu.

Yan cümle ve aynı zamanda sıfat olan fiil cümlesi (يشرب حليبه) dir. (يشرب) fiilinin altında müstetir (هو) zamiri, nekre mevsufa âittir.

Örnek:

قاعدا موظف يعمل في شركتنا. / . Firmamızda çalışan bir memur emekli oldu.

Sıfat olan fiil cümlesi (...يعمل) sinde, fiilin altında gizli (هو) zamiri, mevsufa döner.

Şibh-i Cümle:

Zarf ve harfî cerli cümleler nekre isimden geldikleri için şibh-i cümle olarak sıfattır ve kendilerinde cümlede aranan zamir yer almaz.

Örnekler:

شمت وردة في الحديقة. / . Bahçedeki gülü kokladım.

نزل المسافر أمام الرصيف. / . Yolcu kaldırımın önünde indi.

الصفة المشبهة (Sıfat-ı Müşebbehe)

Konu sıfat olunca benzeme sıfatları olan sıfat-ı müşebbeheden söz etmek gerekir. Sıfat-ı müşebbehe, sülasi lâzım fiillerden türetilmiştir (er-Râcî, 1984, s. 79). Sıfat-ı müşebbehe ism-i fâil veya ism-i mefûl anlamı taşıyan sıfatlardır. Ancak istisna olarak bazı muteaddî fiillerin de sıfat-ı müşebbeheleri vardır.

Renk, güzellik, kusur, engellik gibi görünürdeki sıfatlarla bazı iç duygularını ifade eden sıfatlardır. Kalıcılık anlamı kazandırır.

حسن, كريم, عطشان, أحمر. - güzel, cömert, susamış, kırmızı

Örnek:

علي كريم. / . Ali cömerttir.

Cümlesinde Ali'nin her zaman, sürekli cömert olduğu anlaşılır.

Sıfat-ı müşebbehelerin değişik vezinleri vardır. Bunlardan:

(أَفْعَلٌ) müzekker, müennesi (فَعْلَاءٌ) vezni renk, kusur ve süse işaret eder (Hâşimî, 1998 s. 314)

.أَسْوَدٌ، بِكَمَاءٍ، أَنْجَلٌ (örneğin: iri gözlü, siyah, dilsiz)

(فَعْلَانٌ), müennesi (فَعْلَى) vezni bir özelliğin varlığını veya yokluğunu belirtir.

شَبَعَانٌ، جَوْعَى، رِيَانٌ – (suya kanmış, aç,tok)

(فَعْلٌ), müennesi (فَعْلَةٌ) vezni acıyı, sevinci, üzüntüyü ifade eden bir vezindir (Hâşimî, 1998, s. 313).

قَلَقٌ – نَجَسَةٌ، فَرَحٌ، قَلَقٌ (pis, sevinçli, endişeli)

Bunlar dışında da pek çok vezinde gelen sıfat-ı müşebbeheler vardır.

حَذَفُ الْمَوْصُوفِ (Mevsûfun hazfi)

Sıfat müştaksa mevsufu düşürülebilir, böylece sıfat onun yerine geçer.

Uzun zamandır bekledim. / انتظرت طويلا. /

(انتظرت وقتا طويلا.)

كَطْعِ النَّعْتِ (Kat'u na't)

Medh (övme), zem (yerme), kötüleme, küfür, şefkat ve acıma ifade eden sıfatların mevsufu ile ilişkisini kesmek demektir (Ayd, 1989, s. 583). Bu tür sıfatları merfû veya mansûb okumak gerekir.

Örnekler:

سَاعَدْتُ حَسَنًا الْمَسْكِينَ. / Zavallı Hasan'a yardım ettim.

استيقظ ولد الكسول. / Tembel çocuk uyandı.

Sıfat ve sıla cümlesi ile ilgili örnek cümleler:

a) Sebebî sıfat olma durumu.

Örnek:

إشترت سيارة واسعة مقاعدها. / Koltukları geniş bir araba satın aldım.

b) Sıfatın şibh-i cümle olma durumu.

Örnek:

استعرت كتابا من المكتبة. / Kütüphaneden bir kitap ödünç aldım.

c) Sıfatın fiil cümlesinde mefulün bih olarak gelme durumu.

Örnek:

فحص الطبيب مريضا يعاني من الصداع. / Doktor baş ağrısı çeken hastayı muayene etti.

d) Sıfatın isim cümlesinde mefulün bih olarak gelme durumu.

Örnek:

نبحث عن مطعم أكلاته لذيذة. / Yemekleri lezzetli olan bir lokanta arıyoruz.

3.6.4. Sıfat ve Sıfat Cümlesinin Arapça ve Türkçe Karşıtsal Çözümlemesi

Yapılan inceleme sonucu Türkçe ve Arapça dillerinde benzeyen ve benzeşmeyen özellikler aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

A) *Benzer Yönler*

1) Her iki dilde sıfat ismi niteler.

2) Türkçede sıfat belirsizse önüne “herhangi bir” kelimesi getirilir. Arapçada da isme (ال) takısı getirilmeyerek bu işlem yapılır.

2) Hem Arapçada hem Türkçede sıfatı bulmak için “nasıl” / كيف sorularının cevabıdır.

- 3) Gerek Türkçede gerekse Arapçada sıfat yardımcı; isim ise asıl ögedir.
- 4) Ana dil Türkçe ve hedef dil Arapçada sıfat tamlamalarında birden fazla sıfat bulunabilir.
- 5) Türkçe ve Arapçada nitelenen (mevsûf) tekil, ikil ve çoğul gelebilir.
- 6) İşaret isimleri her iki dilde sıfat vazifesinde gelebilir.
- 7) Her iki dilde nitelenen kelime düşebilir, hafzedilebilir.
- 8) Arapça ve Türkçede sıfat tamlamasında sıfatla isim arasına hiçbir noktama işaret konmaz.
- 9) Sıfat, her iki dilde de isim tamlamasında tamlayanı veya tamlananı niteleyebilir.

Örnek:

Şiddetli soğuk günler geçirdik. / قضينا أياما شديدة البرد.

- 10) Her iki dilde zincirleme sıfat tamlaması bulunur.

B) Farklı Yönler

- 1) Türkçede sıfat daima nitelediği isimden önce gelirken, Arapçada sıfat sonra gelir. İsimden önce nitelenen (mevsuf), ardından niteleyen (sıfat) gelir.

Örnek:

Temiz bahçe / حديقة نظيفة / Sıfat (نظيفة), mevsuf (حديقة) dir.

- 2) Arapçada mevsûf ve sıfat çoğunlukla uyum halindedir. Ancak Türkçede bu tarz bir uyumdan söz edilmez.
- 3) Arapçada sıfat tamlamasında belirleyici olan mevsûfdur, sıfat ona tâbidir. Türkçedeki tamlananın böyle bir özelliği bulunmamaktadır.
- 4) Türkçede sıfat yalın bir isim kabul edildiğinden sürekli yalın gelir. Arapçada ise sıfat tekil, ikil ve çoğul gelebilir.

Örnek:

Çalışkan öğrenciler. / الطلاب المجتهدون

Sıfat (مجتهدون) çoğul müzekker olarak mevsûfuna uygun şekilde gelir.

5) Arapçada gayri âkil cem'iler genellikle müfret müennes hükmündedir. Böyle bir yapı Türkçede mevcut değildir.

6) Arapçada sıfat ve mevsufu cinsiyet bakımından da uyum halindedir. Ancak Türkçede kelimeler cinsiyet ayırımına tâbi tutulmazlar.

7) Arapça sıfat tamlamasının mevsûfu ikil ve müzekker çoğul ise sonlarındaki (ن) harfi düşer. Türkçede bu yapılar bulunmaz.

8) Türkçede sayı sıfatlarından sonra gelen isim genellikle tekil gelir. Ancak sıfat tamlamaları birer deyim, terim değerinde klişeleşmiş olunca - üç aylar, -kırk haramiler,- binler gibi ve asıl sayılar üleştirme anlamındaysa tamlananlar çoğul gelir. Arapçada isemevsuf yerine göre tekil, ikil ve çoğulda gelebilir.

Örnek:

Üç kalem / ثلاثة أقلام (أقلام) mevsufu çoğul halinde gelmiş.

9) Türkçede bulunmayan, Arapça i'rab olgusu nedeniyle sıfat ve mevsûfun son harflerindeki harekeler yani seslendirmeler cümledeki yerlerine göre değişiklik gösterebilir.

10) Sıfat cümlesi Arapçada güçlü bir yan cümledir. Ancak Türkçede sıfat tamlaması yan cümle değildir. Türkçe cümlede sadece öge olarak - tümleç, nesne, isim- görülür.

11) Türkçede ikileme denilen aynı sıfatın tekrarlanmasıyla oluşan pekiştirme sıfatları - kara kara gözler, tatlı tatlı bakışlar- vardır. Arapçada bu tarz bir pekiştirme sıfatı yoktur.

12) Türkçede sıfat tamlamalarında sıfat bir unvan olduğunda isimden öncede, sonrada gelebilir. Örneğin: Bayan Nazlı, Ziya Paşa. Arapçada hiçbir zaman sıfat ve mevsuf yer değiştirmez.

3.6.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu Arapça Öğreniminde Sıfat ve Sıfat Cümlesinde Karşılaşılması Olası Güçlükler

İki dil için sıfat mevzusu karşılaştırması sonucu benzerliklerin fonksiyonellik ve anlamsal açılar üzerine odaklanıldığı, benzeşmeme yönlerinin ise tamamen yapısal farklılıklar sonucu olduğu ortaya çıkmaktadır. Buradan yola çıkarak ana dili Türkçe, ikinci dili Arapça olan öğrencilerin Arapça öğrenirlerken karşılaşmaları muhtemel güçlükleri aşağıda görüldüğü gibi sıralanabilir.

Sıfat: Her ne kadar iki dilde aynı anlama gelseler de aralarında sözdizimi farklılığı olduğundan öğrencide ilk görülebilecek öğrenimdeki güçlük- ana dilinde etkisiyle- burada yaşanacaktır. Türkçede sıfat yapım eklerinin çok sayıda olduğunu bilen öğrenci, bu eklerin Arapçada yaşadığı belirsizlik bir diğer güçlük olarak düşünülebilir.

Sıfatın mevsufuyla genellikle sayısal ve niteliksel uyumu yine Türkçede bulunmayan ikil ve kurallı - kuralsız çoğulların sıfat konumunda ve cümledeki yerlerine göre sürekli değişiklik göstermeleri anlama ve kavrama sürecini geciktirebileceği yönünde başka bir güçlüktür. Edinim sırasında, karşılaşılması olası en önemli problemlerden biride sadece Arapçada bulunan i‘rab işleridir. Sıfat ve mevsûf bir bütün olduğundan bunların genellikle son harekelerindeki değişikliklerde yani i‘rablarında aynıdır. Bu durumu algılamada sıkıntı duyulacağı tahmin edilmektedir.

Sıfat Cümlesi: Arapçada çok sıkça kullanılan bir yan cümle olan sıfat cümlesi ana dili Türkçe olan öğrenciler için başlı başına bir güçlük taşıdığı düşünülmektedir. Çünkü bu cümle türü, Türkçede sıfat konusu içinde ayrı bir başlık altında bulunmaz. Sadece cümledeki bağlacın görevini açıkladığından ilk zamanlar öğrencilerin beyinleri hep ana dil kurallarıyla şartlandığı için ister istemez bir karşılaştırma içinde bulunuyorlar. Ancak karşılarında Türkçede sıfat yapısı içinde olmayan çok farklı bir cümle türü çıktığından hem farkında olmada ve algılamada sıkıntıya düşülebilir. İkinci temel güçlük bu konuya özgü öğrencinin karşısına yeni öge olarak çıkan zamir olgusu bulunmaktadır. Burada yabancı dil edinimi esnasındaki güçlük ya ilgili zamiri görememek, yanlış kullanmak ya da kullanımı gerektiği halde hiç kullanmamaktır.

3.6.6. Karşılaşılabilecek Güçlüklere Çözüm Önerileri

Yabancı dil edinimi sırasında yukarıda bahsettiğimiz güçlüklere çözüm önerileri olarak şunlar sıralanabilir:

Her şeyden önce öğreticinin öğrencileri ve sınıf ortamını hazır hale getirmesi önemlidir. Kendini ve öğretim şartlarını hazırlayan, planlayan bir öğreticinin başarılı olacağı bir gerçektir. Öğrenciye temel dört dil beceresini – okuma, yazma, dinleme, anlama – kazandırmak ve dil ediniminde yaşanan problemlerin üstesinden gelebilmek için öğretmenin sınıf şartlarına, ortamına, öğrencilerin seviyelerine uygun ve öğrencilerin ilgilerini çekici yöntemler geliştirerek rastgele değil, planlı, programlı olarak karşıtısal çözümlemeli sıfat konusunu sunmalıdır. Arapça sıfat konusu işlenirken dilbilgisi kurallarının tümü birden verilmemeli, önceden belirlenmiş zamanlara ayrılarak karşıtısal çözümlemeli anlatımdan sonra öğrenciyi merkezde tutan, çeşitli alıştırmalar yoluyla hedef dilde karşılaştıkları güçlükler engellenebilir.

Eğer öğrenci kendi dilinin gramerini iyi biliyorsa, ikinci dil kazanımını daha rahat gerçekleştirebilir. Çünkü öğrenci ister istemez ana dilinden hedef dile aktarımlarda bulunmaktadır. Öğrencinin öğrenimi sırasında karşılaştığı dilbilgisi benzerlikleri, öğrenme sürecini kolaylaştıracak ve kendisinin öz güven duygusunun artmasına yardımcı olacaktır.

Dilin bir bütün olduğu, kuralların, kâidelerin anlatılıp burada bittiği diye bir durumun olamayacağını tekrar tekrar ifade etmenin yararlı olacaktır. Her konu birbiriyle ilintilidir algısını yaratmak dil edinimi için çok önemlidir.

Yabancı dil öğretiminde sınıfa uygun farklı metodolojileri geliştirilebilir. Kimi zaman dinleme – anlama, kimi zaman çeviri, kimi zaman dilbilgisi geçici olarak öne çıkabilir.

Öğretici kendi çalışma planını basitten karmaşığa doğru derecelendirmesinin, öğrencinin gözünü korkutmadan, yıldırmadan uygulayabilmesine yardımcı olabileceği bir gerçektir.

Öğretici, konuyu bütün ayrıntılarıyla anlatmamalıdır. Uzun dilbilgisi kurallarını uzun uzadıya vermenin sınıfa çok bir şey kazandırmaz. Çünkü çok ayrıntılı anlatımın öğreticiye geri dönüşümünün az olmasının yanısıra, öğrencinin ilgi ve isteğinde bir düşüş olma ihtimali vardır.

Yabancı dil ediniminde, önemli olan bireyin ihtiyacıdır yani kazanımda bulunacağı dili öğrenmek istemesinin amacına göre öğretim şekillenmeleri yapılabilir.

Bol, çeşitli ve eğlenceli konu alıştırmaları yapmak, konunun temel özelliklerini birkaç defa tekrarlamak, ilgili metin okumak, metni dinlemek, çevirisini yapmak, metin içinde konuyu ele almak, metinden ne anlaşıldığını kendi ifadeleriyle bahsetmek gibi etkinliklerde bulunmanın önemli çalışmalar olduğu bir gerçektir.

Konu bazlı ödevlendirme ve bunun takibinde ikinci dil edinimi için olumlu faktörlerdir. Zira öğrencilere sınıfta öğrendikleri bilgileri pekiştirmek ve evde tekrar yapmak için ödev verildiğinden öğretmen tarafından sürekli ödev kontrolü ve ödevlerde genellikle yapılan hataları sınıfta tekrar gözden geçirmek yabancı dil eğitim sürecini olumlu etkileyecektir.

Ayrıca ikinci dil öğreniminde, öğrenilen dili konuşanlardan, yaşayanlardan yani kültürünü göz ardı etmemek önemlidir. Dil edinimi sırasında oluşan güçlükleri ortadan kaldırabilme, dersi daha zevkli hale getirebilme ve hedef dilin kültürünü yakından tanımak için başta öğretmen ve öğrenciler buna uygun ders materyalleri hazırlamalıdır.

3.7. Hâl

3.7.1. Türkçede Hâl (Durum) Zarfı

Hal ve tavır ifade eden zarflardır (Ergin, 2000 s. 261). Bunlar Türkçede çeşitli ve çoktur.

Fiilleri veya fiilimsileri nitelik, sebep, kesinlik, olasılık, gibi anlamlarla belirten zarflardır. Yüklem anlamını hâl ve durum bakımlarından tamamlar. Fiile “nasıl” sorusu sorularak alınan yanıtıdır.

Örnek:

Boğazı yüzerek geçti.

“Nasıl” geçti?” (yüzerek) cevabı, durum zarfıdır.

Edikun (2000, s. 278)’ye göre “durum zarfları yâni hâl bir ismi niteleyebilirler o zaman görevleri sıfat olmuş olur”. Durum zarflarını, niteleme sıfatları ile karıştırmamak gerekir. Niteleme sıfatları ismi, durum zarfları fiilleri veya fiilimsileri niteler.

Örnek:

Soğuk insanlara ben de soğuk davranırım.

Yukarıdaki cümle hem sıfat hem de hâli içermektedir. “Nasıl insanlara?” (soğuk insanlara) ismi nitelediği için görevi burada sıfat olmaktadır. Yine aynı cümlede “nasıl davranırım?” sorusu sorulduğunda, (soğuk) cevabı arkasından isim değil, fiil aldığı için durum zarfıdır.

Hâllerin anlam ilgisi fiil ya da fiilimsiyedir. Niteleme sıfatlarının anlam ilgisi isimlerdedir.

Durum Zarflarının Özellikleri

a) Durum zarfı ikileme (yinelenmiş) şekilde olabilir.

Dosyaları paket paket gönderdi.

b) Kimi ikilemler eylem ve eylemsilere üleştirme anlamı verebilir.

Örnek:

Basamakları ikişer ikişer atladı.

c) Pekiştirilmiş sözcükler durum zarfı olabilir.

Örnek:

Şimdi bambaşka konuşuyor.

d) Küçültme sıfatları da hâl olabilir.

Örnek:

Taksi hızlıca gidiyor.

e) Öyle, böyle, şöyle gibi sözcüklerde durum zarfıdır.

Örnek:

Annem manava şöyle demiş

f) Oluşa, eyleme “bundan böyle, ancak, artık, en fazla, en çok” gibi anlamlar katarak eylemi zaman ve nicelik yönünden sınırlama zarflarıyla sınırlanabilir.

Örnek:

Artık bu huyundan vazgeçmelisin.

g) “Belki, sanırım, tut ki, herhalde, ola ki” gibi kelimelerle eylem ve eylemsilere olasılık anlamı verilebilir.

Örnek:

Bir hafta sonra belki biz de geliriz.

h) “Elbet, elbette, asla, mutlaka, hiç, hiç mi hiç, kuşkusuz...” gibi kesinlik anlamlı zarflar kullanılabilir.

Örnek:

Sorunları kesinlikle çözmeliyiz.

ı) Bazı durum zarfları fiile veya filimsiye yineleme anlamı sağlayabilir.

Örnek

Adam ikide bir kadına bağıırıyordu.

ı) Edatlarla öbekleşen sözcükler durum zarfı olabilir.

Örnek:

Çocuklar soruları dikkatle dinledi.

k) Deyimlerde durum zarfı görevini alabilirler.

Örnek:

Canı çıkarak işini yapmaya çalışıyordu.

3.7.2. Arapçada Hâl الحال

Hâl, cümlede fâilin, mef'ûlün veya her ikisinin durumunu açıklayan kelime veya cümleye (lafza) hâl denir. (Günbay ve Şahin, 2001, s. 343). Türkçedeki karşılığı durum zarfı olan ve “nasıl”, Arapçada كيف sorusunun yanıtına tekâbül eder.

Hâl'in Özellikleri

1) Hâl genellikle nekra ve mansûb bir isimdir.

2) Hâl cümlede kimin durumunu, hâlini açıklıyorsa ona الحال صاحب الحال، ذو الحال، ذي الحال (sâhibu'l-hâl, zû'l-hâl veya zî'l- hâl) denir (Hasan, 2008, s. 365). Sâhibu'l-hâl mârife bir kelimedir ve hâlden önce bulunur.

Örnek:

Talha üzgün olarak (üzgün bir şekilde) yolculuk yaptı. / سافر طلحة حزیناً.

Cümleye Talha nasıl / كيف yolculuk yaptı? diye sorulduğunda “üzgün olarak” cevabı verilir. Alınan yanıt, fâilin durumunu açıkladığı için hâldir. Nekre ve mansûbtur. Hâlin sahibi de marife bir kelime olan (طلحة) dır.

3) Hâl, sâhibu'l hâline müzekkerlik, müenneslik, müfred, müsenna cem'îlik bakımından tâbidir (Hişâm, 2010 s. 223).

Örnek:

Öğrenciler koşarak geldiler. / حضر الطلاب مسرعين.

Yukarıdaki, cümlede sâhibu'l-hâl (الطلاب) müzekker çoğul bir kelimedir. Buna uygun olarak gelen hâl (مسرعين) hem müzekker, hem de çoğul gelerek sâhibu'l hâle uyum sağlamıştır.

4) Hâl cümlesi çevrilirken -rek, -rak,-dığı halde, -ıp, -le -için,-üzere,-iken, -dığı, -diği gibi anlamlarla temel cümleye bağlanır. Şibh-i cümle ise -ki, -olan, -bulunan gibi kelime ve eklerle sâhibu'l hâl arasındaki bağlantı kurulur.

5) Hâl, sâhibu'l hâlin geçici bir durumundan bahseder (Galâyini, 2010, s. 407).

6) Hâl genellikle müştak (türetilmiş) isimlerden (ism-i fâil, ism-i mef'ûl, sıfatı müşebbehe gibi) oluşur (Ayd, 1989, s. 455).

Örnek:

Yolcu sessizce yemeği yer. / المسافر يأكل الطعام صامتا.

Bazen müştak isme çevrilebilecek câmid isimler de hâl olabilir. Bunlar genellikle benzetme, ortaklık, açıklama ve düzen ifade ediyorsa hâl olabilirler.

Örnek:

Harun ceylan gibi koştu. / هارون غزالاً عدا.

7) Hâl bazen mârife şeklinde gelebilir (Hişâm, 2010, s. 225). Nadir de olsa (وحد) gibi kelimeler kullanılarak elde edilir.

Örnek:

Kardeşin tek başına katıldı. / اشترك أخوك وحده.

8) Söylenmek istenen anlama göre, sâhibu'l hâl önce ve sonraya alınabilir.

Adam gülerek girdi. / دخل الرجل ضاحكا.

Aynı cümle hâl'in öne geçmiş şekliyle de yapılabilir.

Gülerek girdi adam. / دخل ضاحكا الرجل.

9) Sâhibu'l hâl iki durumda nekre olur:

a) Sâhibu'l hâl, nekre sıfatla hususilik kazandığında olur.

Örnek:

Bir arkadaşın oğlu endişeli bir şekilde bana sordu. / سألني ابن صديق قلعا.

b) Umûmilik ifade ettiğinde:

Umûmilik bildiren nekre isimlerin nefy, nehy ve istifhamdan sonra gelen isimlerdir.

Örnek:

Sana hiç kimse ağlayarak geldi mi? / هل جاءك أحد باكيا.

Hâl hakiki hâl ve sebebi hâl olmak üzere ikiye ayrılır:

A) الحال الحقيقية – Hakiki Hâl: Hâl bizzat, doğrudan sâhibu'l hâlin durumunu açıklar.

Örnek:

Azledilmiş Mısır başkanı kızgın bir şekilde (kızgın olarak, kızgınlıkla) konuştu.

تحدث الرئيس المصري المعزول غاضبا.

Hâl olan غاضباً sadece sâhibu'l-hâlin durumunu açıkladığından hakiki hâldir.

B) الحال السببية – Sebebi Hâl: Hâl kendisinden sonra gelen ve kendisinde sâhibu'l hâle âit bir

zamir bulunan fâil yahut nâib-i fâilini açıklar.

Örnek:

Çocukları ağlarken Yahya'yla konuştum. / تكلمت مع يحيى باكياً اولاده.

Sâhibu'l hâl (بجى) dır. Hâl (باكية) olup, ardındaki mârife kelimeyi açıkladığından sebebi hâl'dir. (اولاده) kelimesi ism-i fâil olan (باكية) un fâilidir.

Hâl cümlede üç biçimde bulunur:

Bunlar müfred, cümle, şibh-i cümle şeklindedir.

Müfred Hâl:

Müfred Hâlin Özellikleri:

- 1) Hâl tek isim olur.
- 2) Türemiş isim olur.
- 3) Sâhibu'l- hâl ve hâl arasında cinsiyet ve nicelik (sayı) bakımından uyum söz konusudur (Hasan, 2008, s. 363).

Örnek:

جلست أنا و أختي في المطعم متقالبين. / Ben ve kız kardeşim lokantada karşılıklı oturduk.

Sâhibu'l -hâl (أنا و أختي) yani ikil bir kelime, hâl de hem müzekkerlik- müenneslik açısından hem de sayı bakımından - burada ikil - uygunluk içindedir. Cümle ve şibh-i cümle olmadığı için müfrettir.

Örnek:

سلق الشرطي المتهم المكبل الأيد. / Polis sanığı elleri kelepçeli olarak nakletti.

Sâhibu'l- hâl, mef'ûl olan (المتهم) dır. Müfred hâl (مكبل الأيد) olan izâfet mârifeymiş gibi algılanabilir. Ancak lafzî izâfet mârifelik almaz. Bu sebepten (مكبل) kelimesi nekredir.

3.7.3. Hâl Cümlesi

Hâl cümlesi, Arapçada çok yaygın kullanılan bir yan cümledir. Cümlenin hâl olabilmesi için bazı şartların olması gerekir. Bunlar:

a) Hâl cümlesi, haberiyyedir. Dilek, emir, nehiy veya şaşkınlık bildiren cümle hâl değildir.

Örnek:

İçim rahat olarak uyudum. / نمت مطمئناً.

b) Hâl cümlesinin başında gelecek zaman ekleri (س و سوف) bulunamaz.

c) Kendisiyle hal sâhibi arasında bir bağlaç vardır (Kabâve, 1998, s. 186). Buna “râbıt” denir. Râbıt, hâl cümlesinde üç şekilde bulunur:

1) Tek başına vav (و) ı haliyye genellikle isim cümlesinin başına veya mazi fiilin başında kullanılır. Mazi fiille kullanıldığında (و) dan sonra (قد) beraber gelir.

2) Sâhibu'l hâle dönen bir zamir bulunmalıdır. Muzâri fiilde çoğunlukla zamir vardır.

3) Her ikiside aynı anda gelebilir.

Hâl cümlesi, isim ve fiil cümlesi olmak üzere iki çeşittir:

A) *İsim Cümlesi:*

Genellikle başında vâv-ı hâliye (واو الحالیه) bulunur (Kabâve, 1989, s. 187). Hâl sahibine dönen bir zamirin mevcut olma durumu da olabilir. Cümlede ayrı ayrı buldukları gibi aşağıdaki örnekte olduğu gibi beraber yer alabilirler.

Örnek:

Kardeşim elini başına koymuş olarak geldi. / جاء أخي و يده على رأسه.

Yan cümle (و يده أخي) olarak bulunan hâl cümlesinin sâhibu'l hâli (أخي) dir. Hâl cümlesi,

isim cümlesi olup iki râbıt almıştır. Birincisi (و) yani vâv-ı hâliyye, ikinciside hâl sahibine

giden (أ) zamiri mevcuttur.

Örnek:

عدت إلى البيت و أنا متعب. / Eve yorgun olarak döndüm.

Temel cümle (عدت إلى البيت) dir. Yan cümle (و أنا متعب) isim cümlesi şeklinde bulunan hâl cümlesidir. Buradaki râbıt hem vâv-ı hâliyye (و) hem de أنا zamiridir.

B) *Fiil Cümlesi:*

Hâl, fiil cümlesi olursa mazi fiilse başına genellikle başına (و) ile beraber (قَدْ), (وقد) şeklinde bulunur (Şartûnî, 1960, s. 61). Müzari fiil ise râbıt olarak zamir gelir.

Örnek:

Hocam çocuk eğitimiyle ilgili hazırlamış olduğu bir araştırmayı konferansta sundu.

قدم أستاذي بحثه في المؤتمر وقد أعده في تربية الأطفال.

Yukarıdaki cümlede (وقد أعده) tarafı mazi fiil anlamlı hâl fiil cümlesidir. Başında râbıt olarak hem (و) hem de fiilde (هُ) zamiri bulunmaktadır. Sâhibu'l- hâl (بحثه) dur.

Örnek:

يخرج بنحيب يفرح من البيت. / Necip evden sevinerek çıkar.

(بنحيب) cümlede müzari fiil hâl cümlesi, fiilin altında gizli (هو) zamiri var. Sâhib'l hâl (يخرج) dir.

C) *Şibh-i Cümle:*

Zarf veya harfi cer öbeği biçiminde kullanılmış hâl türüdür. Bu çeşit cümlelerde hâl ve sâhibu'l hâl arasında bir uyum yoktur. Râbıt da bulunmaz.

Örnekler:

ترك الصحن فوق الطاولة. / Tabacı masanın üzerine bıraktım.

Sâhibu'l hâl (الصحن), hâl (فوق الطاولة) dir.

Ben büyüklere karşı saygıyla konuşurum. / تحدث مع الكبار في احتراماً. /

Gizli zamir (أنا) sâhibu'l hâl, hâl (في احترام) dır.

Hal ve hal cümlesi ile ilgili örnek cümleler:

a) Müfret durumunda hâl:

Annem ve ben kaldırımda yürüyoruz. / نسير أنا و أمي على الرصيف متجاورين. /

b) Kalıplaşmış hal

Örnek:

Bütün davetliler geldi. / حضر المدعوون جميعاً. /

c) İsim cümlesi hali

Örnek:

İşaret dili bir iletişim aracıdır. / لغة الإشارة هي وسيلة التواصل. /

d) Fiil cümlesi hali

Örnek:

Milli takım herhangi bir kupa elde edemediğ Ülkeye döndü

عاد الفريق المنتخب إلى البلد و لم ينل أي كأس.

3.7.4. Hâl ve Hâl Cümlesinin Türkçe – Arapça Karşıtsal Çözümlemesi

İki dil arasında yapılan karşılaştırmaları benzeyen ve benzeşmeyen özellikler açılarından aşağıda belirtilmeye çalışılmıştır.

A) Benzeşen Özellikler:

Ana dil Türkçe ve hedef dil Arapça arasında farklılıklar olduğu kadar benzerliklerde vardır. Benzeşme özelliklerinin genellikle anlam ilişkileri ve kısmen fonksiyonel durumları üzerinde toplandığı görülmektedir. Benzeşen yönler aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır.

- 1) Türkçe ve Arapçada hâl kelimesinde ortak bir anlam görünümü vardır: Hâl / الحال
- 2) Her iki dilde anlamsal benzerlik söz konusudur. Cümlede öznenin veya nesnenin durumunu açıklarlar.
- 3) Türkçede “Nasıl?”, Arapçada “كيف” sorusu sorularak hâle ulaşılır.
- 4) Türkçede hal cümlesi Arapçadaki şekliyle mevcut değildir. Hal, cümlede sadece cümlenin bir ögesi olarak bulunur.
- 5) Hâl genellikle fiil veya fiilimsi kelimelerden oluşur.
- 6) Türkçe durum zarfı yapım eklerinden –rek, -rak,-ce, -ca,-le, -la anlam açısından Arapça hâl ile uygunluk taşır.

Benzeşmeyen Özellikler

Türkçe ve Arapça farklı dil ailelerine mensup olduklarından aralarında benzerliklerden ziyade farklılıkların olması doğaldır. Benzeşmeyen dil özellikleri tamamen farklı dil yapılarından kaynaklanmaktadır. Bu özellikleri maddeler halinde aşağıda sunmaya çalışıldı.

- a) Arapçada hâl belirli bir kelimeyi niteleyen belirsiz bir kelimedir. Bu iki dil arasında bir farklılıktır.
- b) Arapçada hâl tek başına gelmez. Kendisinin durumunu açıkladığı ismi yani sâhibu'l hâl'i vardır. Böyle bir unsur Türkçe gramerinde bulunmaz.
- c) Hâl devamlı sâhibu'l hâle göre- yine Türkçede mevcut olmayan cinsiyet ve sayı bakımından- şekillenir.
- d) Arapça hâl cümlesinde hâl ikil ve cem'i müzekker sâlimlerde özne ve nesne durumlarına göre şeklen değişiklik gösterir. Türkçede böyle bir değişiklik bulunmaz.
- e) Arapçada hâl nitelediği isimden sonra gelirken, Türkçede nitelediği isimden önce gelir.

f) Arapça hâl cümlesi olan yan cümlede mutlaka bir bağlaç, zamir veya her ikisi birden bulunur. Türkçede ise böyle bir özellik bulunmaz.

g) Türkçede durum zarflarını oluşturan çok sayıdaki yapım eklerinin hepsiyle anlam açısından Arapça hâl'de birebir örtüşme mevcut değildir.

Yukarıdaki maddeler dışında yapısal olarak birbirlerinde bulunmadığı için karşılaştırılması yapılamayan özellikler vardır.

3.7.5. Karşıtsal Çözümleme Sonucu Arapça Öğreniminde Hâl ve Hâl Cümlesi Öğreniminde Karşılaşılması Olası Güçlükler

Yukarıda incelemeye çalışılan karşıtsal çözümlemede iki dilde benzeşmeyen yönlerin ağır bastığını görülmektedir. Bu farklılıklar birbirlerinden tamamen değişik yapısal faktörler temellidir. Örtüşmeyen dilsel özellikler ister istemez öğrencilerde dil öğrenimin ilk aşamasında birer güçlük olarak karşılırlarına çıkabilir. Tahmin edebilebilen olası bu güçlükler aşağıda ifade edilmiştir:

1) Öğrenci hâl konusunda, hâl ve sâhibu'l hâl'in bir bütün, ayrılmaz bir ikili olduğunu gözden kaçırırsa yanlış veya hatalı cümle kuruluşuna sebebiyet vermesinin öğrenimde karşılaşacağı ilk güçlük olduğu varsayılmaktadır. İkinci muhtemel güçlük, hâl sahibinin mârife olduğu unutulursa anlam sıfata dönüşüp, cümle,,hatalı anlam kaymasına uğrayabilir.

Hâl'in, sahibine cinsiyet ve sayı bakımından uyumluluğu ve i'rabdaki sürekli değişiklikler ciddi dikkat gerektirdiğinden algıda probleme sebep olabilir.

2) *Hâl cümlesi*: Hâl cümlesinin temel esprisi olan bağlaç ve zamir ana dili Türkçe olan öğrenciler için çok farklı bir yapı olduğundan öğrenimde sıkıntıya yol açabilir. Artı bir güçlük, zamirin kime âit olduğunu kavramada olabilir. Ayrıca zamirin, bağlacın yada her ikisinin birden gereken yerde kullanılmaması; hem doğru anlam bütünlüğünü bozması hem de hatalara ve yanlış anlamalara yol açması sebebiyle öğrenim esnasında diğer bir güçlüktür.

3.7.6. Karşılaşılması Olası Güçlüklerle Çözüm Önerileri

Öğrencilerin dil edinimi sırasında karşılaşılabilecekleri güçlükleri aşmada daha önce belirtilen çözüm önerileri hâl ve hâl cümlesi içinde geçerlidir. Klasik dil öğretim metotlarının yanısıra modern geliştirme, iyileştirme yöntemlerine de başvurulmalıdır. Örneğin eğlendirici ve eğitici drama ve oyun etkinlikleriyle amaç dil edinimine ivme kazandırabilir.

Dilbilgisi konularının - fazla ayrıntıya girmeden- yoğun, değişik alıştırmalara entegre edilerek verilmesi öğrenim sürecini olabildiğince zevkli hâle getirmektedir.

Konu bazlı düşünüldüğünde, hâl ele alınırken ilk belirtilmesi gereken hâlin Türk dilinde eşanlamlı karşılığının ne olduğunu, varsa tanım dışında benzer yanlarını iki dilde karşılaştırma yaparak öğrencilerle paylaşmanın ikinci dili daha çabuk anlamaya hız kazandırabilir.

Yabancı dil öğretimi yöntemlerinden biri olan İşitsel – Dilsel Yöntem dilbilgisi ayrıntılarına çok girmeden genel olarak değinilir. Hedef dildeki yapılar ve yeni kelimeler diyaloglar yoluyla öğretilir. Bu diyaloglar bazen öğretmen bazen de çeşitli cihazlar tarafından seslendirilir ve öğrencilededen de önce koro, sonra gruplar halinde, son olarak kendi başlarına tekrar etmeleri istenir (Demircan, 2013, s. 215).

İşitsel-Dilsel Yöntemi temel alan yabancı dil Arapça hâl konusu örnek ders anlatma aşağıdaki şekilde olabilir:

Öğretmen öğrencilerin seviyelerine, ilgilerine göre Arapça hâl temalı bir diyalog getirir. Örneğin bu diyalogun konusu bir marketten alış-veriş yapmak olabilir.

Öğrenciler diyalogu bilgisayar veya öğretmenden bir kaç kez dinlerler.

Öğrenciler diyalogu cümleler halinde tekrar ederler.

Öğrenciler artık verilen diyalogu canlandırabilirler.

Diyalog yoluyla dilbilgisi alıştırmalarında yapılır.

Ancak bu uygulama daha hafif dilbilgisi konuları örneğin ism-i işâretlerde daha iyi sonuç alabilir, zira hâl gibi ayrıntılı konularda önce karşılaştırmalı olarak dilbilgisi anlatımının ardından bu yöntem kullanıldığında, daha etkili olarak öğrencilerin ikinci dil edinimine katkı sağlayabilir.

BÖLÜM IV

SONUÇ

Türkçe-Arapça karşıtsal çözümlemeli dilbilgisi bazlı incelemelede aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar:

- a) Türkçe ve Arapça birbirlerinden çok farklı dil ailelerine mensup olduklarından aralarında ortak yönlerden ziyade farklı özelliklere sahiptir. Gerek bu nedenle gerekse kendi yapısal özelliklerinden dolayı cümle söz dizimlerinde benzeşmeyen ve birbirlerinde olmayan özelliklere sahip olmaları dikkat çekicidir.
- b) Çalışmanın yöntemin, karşıtsal çözümleme olarak belirlendiği için öğreticinin gerek bu yöntemi gerekse diğer yabancı dil öğretim tekniklerini bilmesi ve takip etmesi önemlidir. Bunun için hizmet içi mesleki kurslara ve seminerlere ilgi gösterip, katılması kendisini geliştirmesi ikinci dil öğretimini için olumlu bir katkıdır.
- c) Arapça dilini “ders” mantığından çıkarıp, “dil” düzeyine taşımak için alanın çalışmalarını yenilemesi önemlidir.
- d) Karşıtsal çözümlemeli dilbilgisi çalışmasında öğreticinin ve öğrencinin ana dil kurallarını iyi bilmeleri gerekmektedir. Zira yabancı dil öğretiminde öğrenci ana dilinden hedef diline bir şekilde aktarımlarda bulunmaktadır. Bu aktarımlar kendi dil alışkanlıklarına benziyorsa dil edinimi olumlu, farklılıklar bulunuyorsa ikinci dil edinim sürecinin olumsuz etkilendiği görülmüştür.
- e) Çalışmada ele alınan Arapça ism-i mevsûller, sıfat, izâfet, hâl ve bunların bileşik cümleleri, Türkçe karşılıkları olan dilbilgisi kurallarıyla karşılaştırıldığında benzeşmeyen ve bulunmayan tarafların özellikle bileşik cümlelerde odaklanmıştır.
- f) Dil yaşayan, hareketli, kültürel bir olgu olmasından ötürü ikinci dil öğretiminde öğrenilen dilin kültürünüde sınıf ortamına taşımak, bununla ilgili görsel materyaller hazırlamak ve bunları öğrencilerle paylaşmak derse ilgiyi arttıracığı gibi yabancı dil edinim sürecini de azaltacaktır. Her iki dilin kültürel değerlerini, benzerlik ve farklılıklarını yansıtan ve dersin amacına uygun materyallerle dersin işlenmesi, karşılaştırmalı çalışmaların ortak araştırma alanı olmalıdır.

g) Hedef dil öğretimi için sadece tek, bir metodolojik yaklaşım benimsenmeyip, tersine metot ve materyal zenginliği sağlanmalıdır.

BÖLÜM V

SÜRE VE OLANAKLAR

Bu çalışma fiili olarak altı ay süre içerisinde tamamlanmıştır. Bu sürecin ilk dört ayı literatür inceleme, materyal toplama ve bunların okunup, yapılan incelemeler sonucu tasnif çalışmalarında bulunulmuştur. Son iki ayda literatür araştırması son bulduğundan sistemli bir şekilde plan yapıp, örneklemeler belirlenip incelemenin yazım aşaması ve sonrasında tashih çalışmalarına geçilmiştir.

Yapılan bu incelemede literatür taraması sonucu alanla ilgili Arapça ve Türkçe kitap temini öncelikle kendi imkanlarım ve tanıdıklarımın katkılarıyla sağlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aydın, T. (2007). *Arapça ve Türkçede cümle yapısı, yabancılara Arapça cümle öğretimi – karşıtsal çözümleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayd, M. (1989). *en-Nahvu'l –musaffâ*. Kahire: Mektebetu eş-şebâb.
- Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Cârim, A. ve Emîn, M. (1965). *En-Nahvu'l –vâdih*. Mısır: Mârif.
- Çörtü, M. M. (2012). *Arapça cümle kuruluşu ve tercüme tekniği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Çörtü, M.M. (2012). *Arapça dilbilgisi nahiv*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Ediskun, H. (2010). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Remzi.
- Demircan, Ö. (2013). *Yabancı dil öğretim teknikleri*. İstanbul: Der.
- Demirel, Ö. (2010). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, C.(2013). *Karşılaştırmalı Arapça – Türkçe bağlaçlar*. İstanbul: Cantaş.
- el Antâkî, M. (Tarih yok). *el-Minhâc fi'l-kavâid ve'l-i'râb*. Beyrut: Dersâdet.
- el-Galâyînî, M. (2009). *Câmiu'd-durûsu'l-arabiyye*. Beyrut: el- Kitâbu'l arabî.
- el-Hâşimî, A. (1998). *el-Kavâidu'l-esâsiyye li'l- lugati'l arabiyye*. Beyrut: el-Mektebetu'l-asriyye.
- Erbil, A. (1992). *Arapça dilbilgisi*. Ankara: Ravza.
- Ergin, M. (2011). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- er-Râcihî, A. (1984). *et-Tatbîku's-sarfî*. Beyrut: en- Nahvatu'l-arabiyye.
- eş-Şartûnî, R. (1960) *Mebâdiu'l-arabiyye*. Beyrut: el- Müşrik.
- ez-Zücâcî, K. (1985). *el Cümel fi'l- nahvi*. Ürdün: Emel.
- Gencan, T. N. (2007). *Dil bilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Eylül.
- Günday H. ve Şahin Ş. (2001). *Arapça dilbilgisi*. İstanbul: Alfa.
- Hasan, A. (2008). *en-Nahvu'l- vâfî*. Kâhire: el-Maârif.
- Hengirmen, M. (2006). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve Tömer yöntemi*. Ankara: Engin
- Hişâm, E. (1991). *Mugni'-l lebîb an kutubi'l- eârib*. Beyrut: el- Mektebetû'l- asriyye.
- Hişâm, E. (1981). *Kavâidu'l – i'rab en- vahv ve es-sarf*. Riyad: Câmia'tul Riyad.
- İşler, E. ve Yıldız, M. (2011). *Arapça çeviri kılavuzu*. İstanbul: Elif..

- İşler, E. (2002). Arapça ve Türkçede ortaçlar - karşıtsal çözümlleme-.*Nüsha Dergisi*, 7, ss.103-104.
- İşler, E. (2002). Karşıtsal çözümlleme ve Arapça öğretimi. *Nüsha Dergisi*, 6, 124.
- Kabâve, F. (1989). *İ'râbul cümel ve eşbâhu cümel*. Halep: el- Kelâmu'l arabî.
- Karahan, L. (1998). *Türkçede sözdizimi*. Ankara: Akçağ.
- Koçak, İ. (1992). *Arapça dilbilgisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Uralgirary, Y. (1986). *Arapça ilk ve ileri dilbilgisi*. Riyad: Tebliğ.
- Yaran, R. (2000). *Arapça'da i'rab*. İstanbul: Rağbet.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : Çelik Gülten Melek
Uyruğu : T.C
Doğum tarihi ve yeri :01/11/1970
Medeni hali :Bekar
Telefon :05458198650
Faks : _
e-posta :g.melekcelik@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek Lisans	Gazi üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Gazi üniversitesi	1995
Lise	Yahya Kemal Beyatlı	1988

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
1996- devam ediyor	Tevfik İleri And. İ.h.l	Öğretmen

Yabancı Dili:

İngilizce

Hobiler

Yüzme, Tenis, Kitap okuma, Müzik dinleme

GAZİ GELECEKTİR..